

OSIGURANJE OD ODGOVORNOSTI ODVJETNIKA (s osvrtnom na neka rješenja u poredbenom pravu)

Dr. sc. Loris Belanić, viši asistent
Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci

UDK: 347.965.6 368.891
Ur.: 30. studenog 2009.
Pr.: 16. veljače 2010
Stručni rad

Sažetak

Osiguranje od odgovornosti odvjetnika, kao obvezno osiguranje, u hrvatski pravni sustav uvedeno je još davne 1994. godine tadašnjim Zakonom o odvjetništvu (NN, br. 9/94). Od tog vremena u primjeni su i Opći uvjeti osiguranja od odgovornosti odvjetnika (1.1. 1995.) koji se do danas nisu mijenjali. No, u međuvremenu je Zakon o odvjetništvu doživio izmjene i dopune, a koje su se dotakle i osiguranja od odgovornosti odvjetnika. Također, došlo je i do određenih promjena i u zakonskom uređenju ugovora o osiguranju (ZOO 2005). Posljedica toga je postojanje određenog stupnja neusklađenosti, kako zakonskih propisa međusobno, tako i Općih uvjeta osiguranja sa zakonskim propisima. Pored toga, i same pojedine odredbe Općih uvjeta osiguranja međusobno su kolidirajuće. S obzirom na navedeno, u praksi, (ali i u pravnoj teoriji), javljaju se pojedini problemi i dvojbe koje do danas nisu riješene. Neka od postojećih rješenja, kao što će se vidjeti nisu ni u skladu, ni sa svrhom obveznog osiguranja od odgovornosti, pa čak ni sa strukom osiguranja. Cilj je ovog rada prikaz rješenja tih pravnih problema i dvojbi, od kojih su neka već zastupljena u pravnoj literaturi, ali i da ponudi neka nova rješenja. U takvom nastojanju, u radu, autor pokušava ponajprije prikazati trenutnu pravnu situaciju u obveznom osiguranju od profesionalne odgovornosti odvjetnika glede nekih najvažnijih pitanja ove grane osiguranja: pravnih izvora, sklapanja ugovora o osiguranju od odgovornosti, određivanja stranaka u ugovoru o osiguranju, određivanja kruga trećih osoba, opsega pokrića rizika i pojedinih isključenja iz pokrića te minimalnih svota osiguranja. Pri tomu se usporedno ukazuje na spomenute sporne momente u pojedinim pitanjima te se pokušava iznaći rješenja da se oni prevladaju. U iznalaženju takvih rješenja u radu se navode i komentiraju primjeri iz poredbenog prava koji bi, prema stajalištu autora, mogli poslužiti i kao uzorak za hrvatsko pravo.

Ključne riječi: odvjetnik, osiguranje od odgovornosti, uvjeti osiguranja, Zakon o odvjetništvu.

1. Uvod

Već u samom Ustavu Republike Hrvatske,¹ u čl. 27, nalazi se odredba po kojoj odvjetništvo predstavlja samostalnu i neovisnu službu koja osigurava pravnu pomoć svakome u skladu sa zakonom. Nadalje, sličnu odredbu nailazimo i u čl. 1. Zakona o odvjetništvu² (dalje u tekstu: ZO) po kojoj je odvjetništvo neovisna i samostalna služba koja osigurava pružanje pravne pomoći fizičkim i pravnim osobama u ostvarivanju i zaštiti njihovih prava i pravnih interesa. Dakle, djelatnost odvjetnika jest pružanje pravne pomoći svojim klijentima (fizičkim i pravnim osobama). Ovo ujedno predstavlja njegovu profesionalnu djelatnost, jer se pružanjem pravne pomoći kao zanimanjem smiju baviti samo odvjetnici (čl. 5. st. 1. ZO-a). Odvjetnička djelatnost, kao djelatnost profesionalaca, vrlo je složena te zahtijeva sustavno poznavanje prava, a pravo je jedan dinamičan proces. Tim više što se u procesu integracije Republike Hrvatske s Europskom unijom donosi velik broj propisa, a postojeći propisi se učestalo mijenjaju. Također, u radu odvjetnika neizostavno je poznavanje i sudske prakse i njezinih promjena s ciljem pružanja kvalitetne usluge svojim klijentima. Sve to predstavlja pred odvjetnika mnogobrojne rizike u obavljanju svoje profesionalne djelatnosti pružanja pravne pomoći klijentima, tj. nastanak mogućnosti prouzročenja štete trećima (prvenstveno svojim klijentima) uslijed obavljanja odvjetničke djelatnosti. U tom se smislu odvjetnička djelatnost kao posebna vrsta profesionalne djelatnosti može smatrati i kao izvor opasnosti iz kojeg može nastati šteta trećim osobama (klijentima odvjetnika). Upravo iz tog razloga pojavila se i potreba za tzv. obveznim osiguranjem od odgovornosti odvjetnika. I ZO u čl. 44. st. 1. propisuje da je odvjetnik “dužan osigurati se od odgovornosti za štetu koju bi mogao počinuti trećima obavljanjem odvjetništva”.³ Obvezno osiguranje od odvjetničke odgovornosti ima zapravo dvojak cilj.⁴ Prvi je, kao i kod svakog obveznog osiguranja od odgovornosti, zaštita potencijalnih oštećenika (u ovom slučaju klijenata odvjetnika). Na taj je način oštećenik (klijent), u slučaju štete koju trpi zbog pogreške ili propusta u radu svog odvjetnika, u mogućnosti da neovisno o imovinskoj situaciji, odnosno insolventnosti štetnika (odvjetnika), od osiguratelja ostvari isplatu do visine svote osiguranja za naknadu štete. S druge strane, i neovisno o solventnosti štetnika (odvjetnika), osiguranje od odgovornosti odvjetnika omogućuje oštećeniku naknadu štete nastalu zbog neadekvatne odvjetničke usluge, na brz i siguran način, bez nepotrebnih odugovlačenja. Drugi cilj takvog osiguranja je zaštita samog štetnika (odvjetnika) koji bi zbog počinjene pogreške u obavljanju svoje profesije mogao doživjeti velike

1 NN, br. 41/01. (pročišćeni tekst) i 55/01.

2 NN, br. 9/94., 117/08., 50/09. i 75/09.

3 U Hrvatskoj obvezno osiguranje odvjetnika prvi puta je uvedeno Zakonom o odvjetništvu iz 1994. godine, otprilike istovremeno s uvođenjem obveznog osiguranja od odgovornosti javnih bilježnika Zakonom o javnom bilježništvu (NN, br. 78/93.), pa su i zakonske odredbe o tim dvjema vrstama obveznih osiguranja od odgovornosti bile gotovo istovjetne. Ilić, Ante, Obvezna osiguranja u hrvatskom zakonodavstvu, *Pravo u gospodarstvu*, br. 11-12/1994., str. 937-946, 941.

4 Vučković, Vuk, Obvezno osiguranje od odgovornosti iz odvjetničke djelatnosti u njemačkom pravu, *Osiguranje*, br. 6/2005., str. 30-39, 32.

financijske gubitke ili čak ugroziti svoju egzistenciju. Ovim osiguranjem odvjetnik se oslobađa od obveze naknade štete za koju po zakonu odgovara, a ujedno se jača povjerenje u odvjetništvo⁵ te se poboljšava neovisnost i samostalnost odvjetništva kao službe pravne pomoći.⁶

2. Pravni izvori relevantni za ugovor o osiguranju od odvjetničke odgovornosti

Svakako da temeljni propis kojim se uređuje ugovor o osiguranju, pa tako i ugovor o osiguranju od odgovornosti odvjetnika je Zakon o obveznim odnosima (ZOO),⁷ točnije njegov odsjek 27. (ugovor o osiguranju).⁸ Odredbe o obveznom osiguranju od odgovornosti odvjetnika (dalje u tekstu: osiguranje OO) nalaze se u i čl. 44. Zakona o odvjetništvu. Ovom odredbom Zakona o odvjetništvu određena su i neka pitanja koja se svakako odnose i na ugovor o osiguranju od odgovornosti odvjetnika. Kao što ćemo kasnije vidjeti, čl. 44. ZO-a uređuje poseban postupak utvrđivanja zajedničkih općih uvjeta osiguranja OO-a (st. 8. i 9.), zatim pitanje sklapanja ugovora o osiguranju OO-a (st. 10.), pitanje franšize (st. 2.), pravo regresa osiguratelja prema odgovornom odvjetniku (osiguraniku) (st. 11.), te pitanje visine svote osiguranja (st. 13. i 14.). Ono što se samo po sebi nameće jest pitanje odnosa između ZOO-a i ZO-a s obzirom na uređivanje navedenih pitanja ugovora o osiguranju OO-a. Odgovor možemo potražiti u odredbi čl. 923. st. 3. ZOO-a, koja kaže da se odredbe o ugovoru o osiguranju sadržane u ZOO-u, neće primjenjivati na ona osiguranja koja su uređena posebnim zakonom. Posebnim zakonom, Zakonom o odvjetništvu, uređena su naprijed spomenuta pojedina pitanja ugovora o osiguranju od OO-a, a neka čak i na način koji se uvelike razlikuje od onoga kako su uređena u ZOO-u (npr. pitanje sklapanja ugovora o osiguranju OO-a). Stoga možemo zaključiti da bi u navedenim pitanjima odredbe Zakona o odvjetništvu kao *lex specialis* imale prednost u primjeni, u odnosu na ZOO, kojim se uređuje ugovor o osiguranju, kao *lex generalis*. Drugim riječima, odredba čl. 923. st. 3. ZOO-a primjenjuje se i na osiguranje OO, kao specifične vrste osiguranja od odgovornosti koja je u pojedinim elementima uređena posebnim propisom,⁹ tj. Zakonom o odvjetništvu. Stoga, odredbe tog posebnog zakona imaju

5 Naime, stranke će mnogo lakše povjeriti obavljanje svojih poslova i zastupanje odvjetniku za kojeg znaju da ima osigurateljsko pokriće od odgovornosti jer time imaju određenu sigurnost da će u slučaju štete zbog odvjetničke pogreške dobiti odgovarajuću naknadu.

6 Čurković, Marijan, *Osiguranje od odgovornosti pri obavljanju profesionalne djelatnosti*, Pravo i porezi, br. 5/1997., str. 35-42, 39.

7 NN, br. 35/05. i 41/08.

8 Budući da se radi o osiguranju od odgovornosti, u obzir dolazi ponajprije primjena čl. 964.-965. ZOO-a o osiguranju odgovornosti. Kako ono spada u osiguranje imovine primjenjuju se i opće odredbe osiguranju imovine te zajedničke odredbe o osiguranju imovine i osiguranju osoba.

9 Pavić, Drago, *Ugovor o osiguranju*, u: Gorenc, Vilim, et al., *Komentar Zakona o obveznim odnosima*, RRIF plus, Zagreb, 2005., komentar uz čl. 923. ZOO-a, str. 1379.

prednost u primjeni na ugovor o osiguranju OO u odnosu na ZOO. No, koliko su pojedina rješenja iz Zakona o odvjetništvu u skladu sa strukom osiguranja, to je već drugo pitanje. Za sva ostala pitanja o ugovoru o osiguranju OO, o kojima se ne nalaze odredbe u ZO, primjenjuje se, naravno odredbe ZOO-a o ugovoru o osiguranju.

Pored zakonskih odredbi, izvor prava za ugovor o osiguranju OO svakako predstavljaju i opći uvjeti osiguranja kao autonomni izvor ugovornog prava osiguranja,¹⁰ kojima se podrobnije uređuju pojedina pitanja iz osiguranja OO (npr. štete pokrivene takvim osiguranjem, isključenja iz osiguranja, ograničenja u osiguranju, treće osobe i dr). Što se tiče osiguranja OO, u čl. 44. st. 8. ZO-a navedeno je kako (opće) uvjete osiguranja zajednički utvrđuju (donose) osiguratelji u dogovoru s Ministarstvom pravosuđa i Odvjetničkom komorom. Danas još uvijek postojeći Uvjeti za osiguranje od odgovornosti odvjetnika utvrđeni (doneseni) su još nedugo nakon donošenja. Zakona o odvjetništvu iz 1994. godine,¹¹ te se u međuvremenu nisu mijenjali. No, u se više navrata mijenjao Zakon o osiguranju, promijenio se i ZOO, a Uvjeti su ostali još uvijek nepromijenjeni što je dovelo do toga da su u suprotnosti pojedinim odredbama ZOO, pa čak i osigurateljskoj struci.¹² Stoga bi valjalo razmisliti o donošenju novih općih uvjeta osiguranja OO.

3. Sklapanje ugovora o osiguranju od odvjetničke odgovornosti

3.1. Obvezatnost sklapanja ugovora o osiguranju OO

Već smo ranije rekli kako je svaki odvjetnik dužan osigurati se od odgovornosti za štetu koju bi mogao počinuti trećima obavljanjem odvjetništva (čl. 44. st. 1. ZO). Odvjetnik je dužan sklopiti ugovor o osiguranju od odgovornosti u obavljanju odvjetničke službe, jer u protivnom neće ostvariti pravo na upis u imenik odvjetnika (čl. 48. toč. 12. ZO). Odvjetniku, zajedničkom odvjetničkom uredu ili odvjetničkom društvu, koji na poziv Komore ne dostave dokaz o sklopljenom ugovoru o osiguranju zabraniti će se rad (čl. 44. st. 12 ZO).¹³ Odvjetnik je dužan i redovito produživati osiguranje od odgovornosti (čl. 44. st. 4. ZO). Dakle, iz navedenog proizlazi da osiguranje OO spada u red, tzv. obveznih osiguranja od odgovornosti, jer se samom zakonskom odredbom nalaže sklapanje ugovora o osiguranju jednoj ugovornoj strani. Propisivanjem obvezatnog sklapanja ugovora o osiguranju OO uz već postojanje zakonski priznatog neposrednog i vlastitog prava oštećenika (*actio directa*) (*infra*

10 Pavić, Drago, Ugovorno pravo osiguranja, komentar zakonskih odredaba, Tectus, Zagreb, 2009., str. 99.

11 Uvjeti za osiguranje od odgovornosti odvjetnika, utvrđeni 21. prosinca 1994. godine, a u primjeni od 1. siječnja 1995. Dalje u tekstu: Uvjeti.

12 Čurković, Marijan, Osiguranje od odgovornosti članova uprava i nadzornih odbora, revizora i odvjetnika, Pravo u gospodarstvu, br. 4/2006., str 267-287., 280.

13 Povreda obveze sklapanja osiguranja od odgovornosti odvjetnika predstavlja i težu povredu odvjetničke dužnosti (čl. 44. st. 6. ZO), a zbog težih povreda odvjetničke dužnosti odvjetnici mogu i disciplinski odgovarati pred tijelima Komore (čl. 71. st. 1. ZO).

5.1.), nastoji se maksimalno pružati zaštita (trećim) osobama koje bi mogle pretrpjeti štetu u vezi s obavljanjem odvjetničke djelatnosti.

3.1.1. Obvezatnost sklapanja ugovora o osiguranju OO u poredbenom pravu

Obvezatnost sklapanja ugovora o osiguranju OO karakteristično je čitavom nizu zemalja.¹⁴

Prema njemačkom pravu ono je propisano § 51 st. 1. *Bundesrechtsanwaltsordnung*¹⁵ (BRAO). Po toj odredbi odvjetnik je dužan sklopiti osiguranje od odgovornosti za imovinske štete¹⁶ koje bi mogao prouzročiti obavljanjem svoje djelatnosti, te je dužan takvo osiguranje održavati dokle god obavlja odvjetničku djelatnost. Ista je obveza propisana i za odvjetničko društvo u § 59j st. 1. BRAO.

Prema austrijskom pravu postoji obveza odvjetnika da prije upisa u listu odvjetnika mora podnijeti odvjetničkoj komori dokaz da je sklopio osiguranje od odgovornosti iz obavljanja odvjetničke djelatnosti te takvo osiguranje mora redovito održavati (§ 21a *Rechtsanwaltsordnung*,¹⁷ RAO).

Prema engleskom pravu postoji obveza osiguranje odvjetnika od profesionalne odgovornosti. Po čl. 37. st. 2. toč. c i *Solicitors Act 1974*¹⁸ i toč. 4.1. *Solicitors Indemnity Insurance Rules 2008*. (SIIR),¹⁹ samostalni odvjetnici i odvjetničke tvrtke dužni su se osigurati od odgovornosti za štete koje mogu nastati obavljanjem odvjetničkog zanimanja i dužni su takvo osiguranje redovito produžavati. Odvjetnici koji imaju status zaposlenika u nekoj odvjetničkoj tvrtki, ili na neki drugi način obavljaju praksu u odvjetničkoj tvrtki, nemaju dužnost sklapanja osiguranja od profesionalne odgovornosti, ako navedena tvrtka ima obvezu sklapanja osigurateljskog pokriće (toč. 4. 2. SIIR-a).

14 No, postoje i zemlje s dugom pravnom tradicijom koje nemaju propisano obvezno osiguranje od odgovornosti odvjetnika, poput, primjerice Italija i SAD. Petrić, Silvija, O građanskopravnoj odgovornosti odvjetnika, *Odvjetnik*, br. 7-8/2001, str. 45-59, 57.

15 Od 1. kolovoza 1958., zadnja izmjena BGBl. 2008., I S. 2418.

16 Riječ je o čistoj imovinskoj šteti koja se pokriva osiguranjem od odgovornosti, a nije nastala zbog smrti, tjelesne povrede, narušenja zdravlja, niti zbog uništenja, oštećenja ili gubitka stvari. Wagner, G., *Tort Liability and Insurance: German Report*, u: Wagner, G. (ed.), *Tort Law and Liability Insurance*, Springer Verlag, Wien/NewYork, 2005., op. cit., str. 95, toč. 32. (više *infra* 6.2.)

17 RGBl. Nr. 96/1868, zadnja izmjena BGBl. Nr. 68/2008.

18 Zakon preuzet s internet stranica Ureda za javno informiranje britanske vlade, www.opsi.gov.uk

19 *Solicitors Indemnity Insurance Rules*, utvrđuje *The Law Society*, po svojoj pravnoj prirodi predstavljaju uvjete pružanja osigurateljskog pokrića odvjetnicima i odvjetničkim tvrtkama u svrhu zaštite njihovih klijenata. Str. 1. toč. 1.1. SIIR 2008. Nalaze se na internet stranicama: www.sra.org.uk. Posjećeno 25. studenog 2009.

Prema švicarskom pravu, također postoji obveza odvjetnika osigurati se od profesionalne odgovornosti “u skladu s vrstom i opsegom rizika koji su povezani s njihovom djelatnošću” (čl. 12. toč. f. *Anwaltsgesetz-a*).²⁰

Prema slovenskom pravu, slovenska odvjetnička komora preuzela je obvezu sklapanja ugovora o osiguranju od profesionalne odgovornosti svih odvjetnika u Sloveniji. Odvjetnici imaju obvezu plaćati posebnu naknadu za osiguranje komori, tzv. *zavarovalni prispevek* (čl. 9 st. 1. slovenskog Zakona o odvetništvu)²¹ Dakle, odvjetnička komora ima položaj ugovaratelja osiguranja, a odvjetnik ima položaj korisnika osiguranja (beneficijara). Mogućnost da odvjetnička komora sklapa ugovore o osiguranju OO za svoje članove (odvjetnike) postoji i u hrvatskom pravu (*infra* 4.).

3.2. Osobe (stranke) koje su obvezne sklopiti ugovor o osiguranju OO

Ugovorna strana koja ima obvezu sklapanja jest pravna ili fizička osoba koja s osigurateljem sklapa ugovor o osiguranju OO (alineja 2. uvodnih odredbi Uvjeta OO). Konkretno, obveznici sklapanja su odvjetnici i odvjetnička društva (arg. iz čl. 44. st. 1. reč. 1. i 2. ZO-a). Nadalje, prema čl. 44. st. 7. Zakona o odvjetništvu, proizlazi da je obveznik sklapanja ugovora o osiguranju od OO-a i osiguratelj kojemu se obrati odvjetnik, odnosno Komora u slučaju da ona preuzme sklapanje osiguranja od odgovornosti svih odvjetnika u RH (čl. 44. st. 5. ZO). Iz navedenog proizlazi da se ovdje radi u ugovoru o osiguranju kojeg su obvezne sklopiti obje strane, dakle ugovaratelj osiguranja i osiguratelj. U tom smislu može se tumačiti i odredba čl. 1. st. 1. Uvjeta po kojoj “Ugovor o osiguranju sklapa se ... kada u smislu Zakona o odvjetništvu odvjetnik podnese zahtjev za osiguranje”.²² Sukladno navedenim odredbama ispada kao da nije bitno prihvaća li odvjetnik uvjete i cjenike osiguranja osiguratelja ili ne, bitno je jedino da se odvjetnik “obradi” osigurateljima ili da podnese “zahtjev” za osiguranjem. Ovakvo rješenje svakako da nije u skladu s načelom konsenzualnosti ugovora o osiguranju koje zahtijeva suglasnost volje ugovornih strana da bi nastao obveznopравни odnos iz osiguranja,²³ a suglasnosti volja nema ako se ne prihvaćaju uvjeti osiguranja i cjenik premija. Stoga bilo bi više u skladu sa strukom osiguranja i načelom konsenzualnosti kada bi se odredba čl. 44. st. 7. ZO

20 *Anwaltsgesetz* od 23. lipnja 2000., zadnja izmjena u: BBl, 2005, 6621. propis dostupan na internet stranici: http://www.bgfa.ch/de/01_gesetze/00_bund.htm, posjećeno 23. studenog 2009.

21 Uradni list Republike Slovenije, br. 18/93, 24/96., 24/01., 54/08. i 35/09.

22 Zapravo, doslovnim tumačenjem ove odredbe moglo bi se zaključiti da ugovor o osiguranju OO nastaje samim podnošenjem “zahtjeva za osiguranjem”, čime bi očitovanje osiguratelja da prihvaća “zahtjev” za sklapanje ugovora o osiguranju, (prihvat ponude iz čl. 925. st. 1. ZO-a), bilo samo deklaratorne naravi, jer je ugovor ionako nastao ranije, tj. podnošenjem zahtjeva za osiguranjem. Ovakvo shvaćanje osiguranja svrstava osiguranje OO u tzv. zakonska osiguranja (nastaju na temelju samog zakona, automatizmom bez sklapanja posebnog ugovora) koja nisu karakteristična za tržišno gospodarstvo. Čurković, M., *Osiguranje od odgovornosti članova uprava*..., op. cit., str. 281.

23 Pavić, D., *Ugovorno pravo osiguranja*, op. cit., str. 160-161.

preformulirala na način da osiguratelj ne može odbiti ponudu za sklapanje ugovora o osiguranju ako ponuditelj prihvaća uvjete, odnosno cjenike premija osiguranja pod kojima osiguratelj provodi osiguranje OO.²⁴

3.3. Oblik (forma) ugovora o osiguranju od OO

U hrvatskom ugovornom pravu osiguranja prihvaćeno je načelo neformalnosti ugovora o osiguranju imovine (u koje spadaju i osiguranje od odgovornosti). Odnosno, za sklapanje ugovora o osiguranju dovoljno je da se stranke sporazume o bitnim elementima ugovora.²⁵ Potpisivanje ili ispostavljanje (predaja) police o osiguranju ili neke druge isprave o osiguranju nije zakonski uvjet valjanosti i nastanka ugovora o osiguranju imovine (pa tako i ugovor o osiguranju od odgovornosti).²⁶

Međutim, opće je pravilo obveznog prava da se stranke mogu sporazumjeti da poseban oblik bude pretpostavka nastanka i valjanosti njihova ugovora (čl. 289. st. 1. ZOO-a), pa tako i ugovora o osiguranju. Slijedeći to pravilo možemo zaključiti da je za ugovor o osiguranju OO ugovoren pisani oblik kao njegov poseban oblik, tj. da se za valjanost i nastanak ugovora o osiguranju OO traži pisani oblik. Naime, sukladno čl. 1. st. 1. Uvjeta, propisano je “ugovor o osiguranju ... sklopljen je kad ugovaratelji potpišu policu osiguranja ili potvrdu o pokriću”. Dakle, prema Uvjetima, ako ugovaratelji ne potpišu policu osiguranja (nužno u pisanom obliku) ugovor o osiguranju OO nije ni sklopljen, odnosno usmena ponuda dana osiguratelju za sklapanje ugovora o osiguranju ne obvezuje, ni ponuditelja, ni osiguratelja (čl. 1. st. 2. Uvjeta) (*forma ad solemnitatem*). Drugim riječima, ugovor o osiguranju OO koji nije sklopljen u pisanom obliku kao ugovorenom obliku, nema pravni učinak jer su njegova valjanost, ali i nastanak, uvjetovani upravo pisanim oblikom (čl. 290. st. 2. ZOO). Razlog zbog čega je u Uvjetima osiguranja propisan pisani oblik ugovora o osiguranju OO, a prema odredbama ZOO-a se ne traži poseban oblik ugovora o osiguranju imovine, je taj što su Uvjeti doneseni za vrijeme ZOO-a 1978.²⁷

24 Ovakvu odredbu nalazimo i u čl. 8. st. 2. Zakona o obveznim osiguranjima u prometu, (NN, br. 151/05., 36/09. i 75/09), koji kaže: “Društvo za osiguranje ne može odbiti ponudu za sklapanje ugovora o osiguranju ako ponuditelj prihvaća uvjete pod kojima društvo za osiguranje provodi tu vrstu osiguranja”.

25 Pavić, D., Ugovorno pravo osiguranja, op. cit., str. 161.

26 Doduše u čl. 925 st. 2. propisano je da je osiguratelj o sklopljenom ugovoru o osiguranju dužan bez odgađanja ugovaratelju osiguranja predati uredno sastavljenu i potpisanu policu osiguranja ili neku drugu ispravu o osiguranju. Ovako potpisana polica, koja se izdaje nakon sklapanja ugovora o osiguranju, ne predstavlja obvezatan oblik ugovora o osiguranju, već predstavlja obvezatan oblik tzv. isprave o osiguranju. Osiguratelj je dužan izdati policu osiguranja uvijek, tj. neovisno o tome traži li to od njega ugovaratelj osiguranja. No, ako je nije izdao ne znači da je ugovor nevaljan ili da nije sklopljen. Izdana i potpisana polica osiguranja u pisanom obliku ima funkciju veće pravne sigurnosti među ugovornim strankama i služi dokazivanju postojanja ugovora (*forma ad probationem*), a nije zakonski uvjet nastanka i valjanosti ugovora (*forma ad solemnitatem*). Pavić, D., Ugovorno pravo osiguranja, op. cit., str. 161. i 164.

27 NN, 53/91., 73/91., 111/93., 3/94., 7/96., 91/96., 112/99. i 88/01.

Taj je zakon u čl. 901. st. 1. propisivao da je ugovor o osiguranju sklopljen kada ugovaratelji potpišu policu osiguranja ili listu pokrića, dakle propisivao je načelo formalnosti ugovora o osiguranju. Ugovor o osiguranju morao je, da bi nastao i bio valjan, biti sklopljen u pisanom obliku (već spomenuta *forma ad solemnitatem*). Kako je u međuvremenu donijet novi ZOO (2005), koji uvodi načelo neformalnosti sklapanja ugovora o osiguranju imovine, i po kojem predaja i potpisivanje police osiguranje služi samo radi dokazivanja (potvrđivanja postojanja i sadržaja) ugovora o osiguranju (*forma ad probationem*), prilikom donošenja novih Uvjeta osiguranja OO trebalo bi razmotriti mogućnost prihvatanja pravila ZOO-a 2005 o neobvezatnom obliku ugovora o osiguranju imovine na ugovor o osiguranju OO.

4. Stranke (i druge osobe) u ugovoru o osiguranju OO

Ugovor o osiguranju OO, kao i svaki ugovor o osiguranju je dvostrano obvezni pravni posao, u kojem imamo dvije strane: osiguratelja i ugovaratelja osiguranja. U konkretnom slučaju osiguranjem od odgovornosti odvjetnika, osiguratelj se obvezuje osiguraniku da će mu u granicama osigurane svote nadoknaditi iznos koji bi bio dužan platiti ili koje je već platio trećim osobama zbog postojanja njegove odgovornosti za štetu iz obavljanja odvjetničke djelatnosti.²⁸ S druge strane, ugovaratelj osiguranja se obvezuje da će osiguratelju, za preuzetu navedenu obvezu, platiti premiju osiguranja. Iz priložene definicije ugovora o osiguranju OO vidimo da se javljaju tri kategorije osoba ugovora o osiguranju OO: osiguratelj, osiguranik i ugovaratelj osiguranja.

Prema Uvjetima (alineja 1 uvodnih odredbi), osiguratelj je uvijek pravna osoba koja je prema Zakonu o osiguranju²⁹ registrirana za obavljanje poslova osiguranja u RH (konkretno poslove osiguranja od odgovornosti odvjetnika). Što se tiče ugovaratelja osiguranja, situacija je malo složenija. Naime, ugovaratelj osiguranja prema Uvjetima (alineja 2 uvodnih odredbi) je pravna ili fizička osoba koja s osigurateljem sklapa ugovor o osiguranju. Položaj ugovaratelja osiguranja mogu imati: 1) sam odvjetnik ako ugovor o osiguranju OO sklapa za svoj račun (tada ujedno ima i položaj osiguranika) (čl. 44. st. 1. reč. 1. ZO), 2) odvjetnička društva ako ona sklapaju ugovor o osiguranju OO za odvjetnike članove društva i odvjetnike koje rade u tom društvu (čl. 44. st. 1. reč. 2. ZO) te 3) Odvjetnička komora RH ako bi ona preuzela osiguranje od odgovornosti svih odvjetnika u RH (čl. 44. st. 5. ZO). U pravilu, pojam ugovaratelja osiguranja najčešće se koristi kod osiguranja za tuđi račun (čl. 929 st. 1. ZOO),³⁰ gdje se Komora ili odvjetničko društvo pojavljuju kao stipulanti (ugovaratelji osiguranja) u ime točno određenih odvjetnika, koji su članovi Komore, odnosno koji su članovi ili odvjetnici-zaposlenici odvjetničkog društva (korisnici osiguranja, tj. beneficijari), a osiguratelj je promitent. Ono što je karakteristično za osiguranje za tuđi račun jest da beneficijar

28 Definicija izvedena prema: Pavić, D., Ugovorno pravo osiguranja, op. cit., str. 321.

29 NN, br. 151/05., 87/08. i 82/09.

30 Šulejić, Predrag, Pravo osiguranja, V. izmijenjeno i dopunjeno izdaje, Dosije, Beograd, 2005., str. 119.

ostvaruje prava iz osiguranja, a stipulant je dužan ispuniti obveze iz ugovora prema osiguratelju (promitentu). Međutim, stipulant (Komora, odvjetničko društvo) nije dužan predati policu osiguranja zainteresiranoj osobi (odvjetniku beneficijaru) dok mu ne budu nadoknađene premije što ih je platio, kao i drugi troškovi ugovora (čl. 929. st. 2. ZOO).³¹ Ovo ima za posljedicu da beneficijar (odvjetnik za čije je račun sklopljeno osiguranje) bez posjedovanja police osiguranja ne može ostvarivati prava iz osiguranja OO.³²

Pored osiguratelja i ugovaratelja osiguranja, valja još razlikovati u osiguranika. Prema al. 3. uvodnih odredbi Uvjeta, osiguranik je pravna ili fizička osoba koja obavlja odvjetničku djelatnost i kojoj pripadaju prava iz ugovora o osiguranju OO. Dakle, prema Uvjetima osiguranikom mogu biti sam odvjetnik (kao fizička osoba), ali i odvjetničko društvo (kao pravna osoba). Za osiguranika je karakteristično da sklapa ugovor o osiguranju u svoje ime i za svoj račun za razliku od korisnika (beneficijara) koji uopće ne sudjeluje u sklapanju ugovora o osiguranju.³³ Drugim riječima osiguranik je osoba koja i sklapa ugovor o osiguranju i pripadaju mu prava iz osiguranja. Stoga bi trebalo preciznije odrediti pojam osiguranika u Uvjetima, jer onako kao je to sada određeno ispada da se radi o korisniku iz osiguranja za tuđi račun (osoba koja se bavi odvjetništvom i ostvaruje prava iz osiguranja), a ne o osiguraniku.

Iz dosad navedenog možemo izvući sljedeće zaključke: 1) odvjetnik pojedinac ili u zajedničkom odvjetničkom uredu uvijek je istodobno ugovaratelj osiguranja i osiguranik osiguranja OO, 2) odvjetnik kao član odvjetničkog društva ili njegov zaposlenik je samo korisnik (beneficijar) osiguranja (i nije stranka ugovora o osiguranju), a ugovarateljem osiguranja je odvjetničko društvo, 3) odvjetnik kao fizička osoba (tj. kao samostalan odvjetnik, ili odvjetnik u zajedničkom odvjetničkom uredu, ili kao zaposlenik odvjetničkog društva, ili kao član javnog odvjetničkog društva, ili kao osnivač odvjetničkog društva s ograničenom odgovornošću) može biti korisnik i u slučaju ako bi Komora preuzela sklapanje osiguranja od odgovornosti svih odvjetnika u RH, 4) odvjetničko društvo nikada ne može biti osiguranikom, već samo ugovarateljem osiguranja, jer je ono dužno sklopiti ugovor o osiguranju OO za račun odvjetnika članova društva i odvjetnika zaposlenika. Ovu tvrdnju možemo potvrditi i time što se u čl. 44. st. 13. ZO minimalne svote osiguranja vezuju uz odvjetnike članove društva, odvjetnike osnivače društva i odvjetnike zaposlenike, a ne uz odvjetničko društvo u cjelini.

Radi lakšeg praćenja izlaganja, osobe ugovaratelja osiguranja, osiguranika i korisnika osiguranja u nastavku ćemo označavati jedinstvenim pojmom osiguranik.

31 Konkretno, u čl. 44. st. 5. reč. 2. ZO propisano je da su odvjetnici dužni Komori plaćati naknadu za osiguranje od odgovornosti u slučaju da je Komora preuzela obvezu osiguranja svih odvjetnika u RH.

32 Tako i Pavić, D., *Ugovorno pravo osiguranja*, op. cit., str. 192.

33 Šulejić, P., *Pravo osiguranja*, op. cit., str. 119.

5. Treće osobe (oštećenici) u osiguranju OO

5.1. Vlastito i neposredno pravo oštećenika u osiguranju OO

Treće oštećene osobe koje nisu stranke ugovora o osiguranju OO imaju poseban položaj jer im po samom zakonu (čl. 965. ZOO-a), pripada vlastito pravo i neposredno pravo prema osiguratelju (tzv. *actio directa*) na naknadu štete koju su pretrpjele osiguranikovom odgovornošću u vezi s obavljanjem odvjetničke djelatnosti. Ostvarivanje ovog prava nije uvjetovano prethodnom nemogućnošću naplate naknade štete od osiguranika-odgovorne osobe. Njime se poboljšava položaj oštećenika jer se omogućava veća sigurnost naplate naknade štete, a ujedno se onemogućava da osiguranik (štetnik) zadrži naknadu iz osiguranja i da je ne proslijedi oštećenome.³⁴ Vlastito i neposredno pravo treće osobe prema osiguratelju u osiguranju OO izrijeком je priznato i u čl. 13. Uvjeta. Premda, ako ga se ne ugovori ono bi postojalo već i po samom zakonu. Ono što svakako nije u skladu sa zakonski priznatim sadržajem vlastitog i neposrednog prava oštećenika jest odredba čl. 13. st. 3. Uvjeta po kojoj osiguratelj ne može izvršiti isplatu štete bez suglasnosti osiguranika, tj. odgovornog odvjetnika. Kao što smo rekli *actio directa* je neposredno pravo oštećenika i osiguranik. Odnosno, odgovorni odvjetnik ne može uvjetovati isplatu štete oštećenoj osobi svojim pristankom. Također je dvojbeni odredba i čl. 11. st. 3. Uvjeta po kojoj se osiguratelj ovlašćuje "da na ime naknade osiguraniku položi svotu osiguranja te se u tom slučaju oslobađa svih obveza i postupaka u svezi s osiguranim slučajem". Već smo naprijed rekli da je svrha *actio directe* da između osiguratelja i oštećene osobe osiguranik ne preuzima ulogu posrednika u isplati štete, budući da je moguće da dio ili čak cjelokupni iznos isplate naknade štete ne proslijedi oštećeniku. Ova je vjerojatno odredba uvedena radi postojanja određene sigurnosti odvjetnika u naplati troškova i nagrada za rad koje mu je stranka dužna, ali smatramo da bi se to trebalo postići mimo ograničavanja izravnog prava oštećenika. U svakom slučaju navedene klauzule u Uvjetima ne bi smjele utjecati na izravno pravo oštećenika jer su protivne

³⁴ Pauković, Hrvoje, *Osiguranje od odgovornosti*, u: *Ugovor o osiguranju prema novom ZOO-u*, Inženjerski biro, Zagreb, 2005., str. 74-91, 88.

odredbama ZOO-a koje to pravo izrijeком priznaju.³⁵ Sukladno tomu, navedene odredbe čl. 11. st. 3 i čl. 13. st. 3. Uvjeta bile bi nišetne.

5.2. *Krug trećih osoba u osiguranju OO*

Upravo zbog opisanog posebnog položaja trećih oštećenih osoba u osiguranju od odgovornosti općenito, pa tako i u osiguranju OO, bitno je odrediti, tzv. krug trećih osoba. Koje bi osobe ulazile u taj krug ovisi o tomu gleda li se na odvjetničku odgovornost prema trećima kao na ugovornu ili izvanugovornu (opću) odgovornost. Ako odvjetničku odgovornost promatramo kao ugovornu odgovornost, trećim osobama smatrale bi se osobe koje su u ugovornom odnosu prema odvjetniku, tj. u odnosu iz punomoći (tzv. mandatni odnos). Ako se na odvjetničku odgovornost gleda kao na izvanugovornu (opću) odgovornost tada bi se trećim osobama smatrale i one osobe koje nisu u ugovornom (mandatnom) odnosu s odvjetnikom. U pravnoj literaturi navodi se kako ne postoje jasne granice između ugovorne i izvanugovorne odgovornosti odvjetnika, već se mora o tomu odlučivati od slučaja do slučaja.³⁶ Čini se da su i Uvjeti osiguranja ostavili takvu mogućnost načinom kako su definirali pojam treće osobe, kao osobe koja nije subjekt ugovora o osiguranju, odnosno čija odgovornost nije pokrivena osiguranjem, kao i posloprimac kod osiguranika (alineja 4. uvodnih odredbi Uvjeta). Dakle, prema jezičnom tumačenju Uvjetima, (a koje ne

35 Čurković, M., *Osiguranje od odgovornosti članova uprava i nadzornih odbora, odvjetnika...*, op. cit., str. 282. Na ovom mjestu moramo još istaći da je i odredba čl. 2. Uvjeta koja se odnosi na osiguranje za tuđi račun ili za račun koga se tiče, također dvojbeni sa stajališta *actio directe* oštećenika. Naime, po toj odredbi "ugovaratelj osiguranja ima pravo prvenstvene naplate potraživanja iz dugovane naknade, kao i pravo zahtijevati njihovu isplatu neposredno od osiguratelja". Ovakva odredba imala bi svoje mjesto u osiguranju imovine koje nije osiguranje od odgovornosti, kao i u osiguranju osoba, gdje se osigurina isplaćuje beneficijaru (korisniku osiguranja), pa onda i ugovaratelju osiguranja za troškove ugovora i premije ima po čl. 929. st. 3. ZOO navedeno pravo prvenstvene naplate iz svote osiguranja. Ali u slučaju osiguranja od odgovornosti naknada iz svote osiguranja se ne isplaćuje osiguraniku, već izravno samom oštećeniku (*actio directa!*), pa bi pravo ugovaratelja osiguranja (odvjetnika, odvjetničkog društva, ili eventualno Komore) na prvenstvenu naplatu svojih tražbina (koje bi se vjerojatno odnosile na odvjetničke honorare i ostale troškove zastupanja) iz svote osiguranja bilo protivno zakonu. Stoga smatramo da i takva odredba u Uvjetima ne bi utjecala na izravno pravo oštećenika.

36 Primjerice i samim neformalnim davanjem pravnih savjeta trećemu koji nije u nikakvom ugovornom odnosu s odvjetnikom, može nastati šteta onome koji se pouzda u takav savjet (a bio je pogrešan), ili pak treći pogrešno shvati savjet (o tome: Kačer, Hrvoje, *Obvezna osiguranja od profesionalne odgovornosti u hrvatskom pravu*, u: *Ugovor o osiguranju prema novom ZOO*, Inženjerski biro, Zagreb, 2005., str. 92-131, 122-123). Također se navodi kako u hrvatskom pravu ne postoje zakonske zapreke da se ustanovi i deliktna izvanugovorna odgovornost odvjetnika, no da o tome sudska praksa još nije zauzela jedinstven stav. Ujedno se ukazuje i na to da se u inozemnim pravnim sustavima, koji su ranije odvjetničku odgovornost isključivo tretirali kao ugovornu odgovornost, u novije vrijeme probija shvaćanje o proširenju odvjetničke odgovornosti i na deliktnu odgovornost u obavljanju poslova koje se odnose na odvjetničku djelatnost (Petrić, Silvija, *Temeljne pretpostavke građanskopravne odgovornosti odvjetnika, Pravo i porezi*, br. 12/2002, str. 36-45, 41-44).

mora biti i jedino tumačenje) proizlazi da treće osobe mogu biti, tzv. neograničena masa osoba: 1) osobe koje su prvenstveno u ugovornom odnosu s osiguranikom (odvjetnikom), 2) osobe koje nisu u ugovornom odnosu s osiguranikom, a koje su pretrpjele štetu obavljanjem odvjetničke djelatnosti³⁷ te 3) osobe zaposlenika osiguranika.

6. Opseg pokrića rizika (šteta) u osiguranju OO

6.1. Predmet osiguranja OO

Sukladno čl. 14. st. 1. Uvjeta, predmet osiguranja OO je zakonska odgovornost odvjetnika za štetu, koju prouzroči trećim osobama obavljanjem odvjetništva. Iz navedenog određenja predmeta osiguranja OO proizlaze dvije osnovne pretpostavke da bi postojalo osigurateljsko pokriće. Prva je pretpostavka da postoji zakonska odgovornost odvjetnika, a druga da je štetu trećima prouzročio obavljanjem odvjetništva.

Pretpostavka zakonske odgovornosti odvjetnika za postojanje osigurateljskog pokrića znači da se prema općim propisima o odgovornosti za štetu treba ponajprije utvrditi postojanje odgovornosti³⁸ odvjetnika za štetu koju je prouzročio u obavljanju svoje djelatnosti trećim osobama. Ako se utvrdi takva odgovornost odvjetnika tada će postojati i obveza osiguratelja OO na isplatu naknade štete trećoj oštećenoj strani.

Druga pretpostavka postojanja osigurateljskog pokrića je da štete moraju nastati obavljanjem djelatnosti odvjetništva (dakle, djelatnostima pravnog savjetovanja i zastupanja u pravnim postupcima). Stoga, u osigurateljsko pokriće osiguranja OO ne bi spadale štete nastale iz obavljanja neke druge profesionalne djelatnosti, a koju

37 U literaturi se izražava stav da bi se ovdje radilo o osobama koje se nalaze u nekoj specifičnoj vezi s odvjetnikom. Upravo zbog te specifične veze odvjetnik je bio dužan predvidjeti da bi obavljanjem svoje profesionalne djelatnosti mogla nastupiti i šteta tim trećim osobama (tzv. predvidiva šteta). Primjerice, odvjetnik, koji je dao pravne savjete ili ekspertna mišljenja stranci, a znao je da se i treća osoba može osloniti ili poslužiti tim savjetima ili mišljenjima. Zatim, odvjetnik koji se trebao obzirno ponijeti i prema interesima treće osobe koja je suugovaratelj stranke koju je on zastupao. Također, odvjetnik koji je, primjerice, sastavio oporuku, a koja je na sudu proglašena ništetnom trebao je imati obzira da bi time mogla nastati šteta zakonskim nasljednicima koji su u konkretnom slučaju podnijeli zahtjev prema osiguratelju za isplatu štete iz svote osiguranja (Ćurković, M., *Odgovornost odvjetnika i osiguranje*, Burza, 26. srpanj 2007.). Ono što je tu problem jest određivanje kriterija, konkretno veze s interesima treće osobe, po kojima bi odvjetnik odgovarao za takve štete. Petrić, S., *O građanskopravnoj odgovornosti odvjetnika*, op. cit., str. 53-55.

38 Pri tomu nije nužno da se odvjetnikova odgovornost isključivo utvrđuje sudskim putem, već je to, za potrebe obrade štete od strane osiguratelja, moguće i izvansudskim putem. Prema čl. 6. st. 1. Uvjeta moguće je da štetu zajednički utvrde odvjetnik i osiguravajuće društvo, a ako se o tomu oni ne mogu složiti, svaka od ugovornih strana može zatražiti da štetu utvrde vještaci. Kako se utvrđivanje štete odnosi i na utvrđivanje odgovornosti odvjetnika, to može u praksi nastati problem ako odvjetnik ne priznaje svoju odgovornost. Tada bi bilo doista potrebno utvrditi postojanje odvjetničke odgovornosti sudskim putem. Ćurković, M., *Osiguranje od odgovornosti pri obavljanju profesionalne djelatnosti*, op. cit., str. 40.

odvjetnik može obavljati (naravno, ako je za to ispunio propisane uvjete). Primjerice ne bi bile pokrivenе štete koje mogu nastati iz djelatnosti odvjetnika kao stečajnog upravitelja, staratelja, direktora i člana uprave ili nadzornog odbora trgovačkih društava.³⁹ Za pokriće šteta koje bi mogle nastati iz takvih djelatnosti, odvjetnik bi trebao sklopiti posebno osigurateljsko pokriće od odgovornosti koje bi se odnosilo na navedene posebne djelatnosti.⁴⁰

6.2. Pokriće tzv. čisto imovinske štete

Nakon što smo utvrdili da se osiguranjem OO pokriva samo šteta koje je nastala isključivo obavljanjem odvjetničke djelatnosti, pitanje koje se samo po sebi postavlja jest koja je to šteta? Radi se o tzv. čisto imovinskoj šteti.⁴¹ To je imovinska šteta koja je nastala trećim osobama propustom ili pogreškom u obavljanju profesionalne djelatnosti, u konkretnom slučaju djelatnosti odvjetništva, a nije nastala zbog smrti ili tjelesne povrede osobe te zbog uništenja, oštećenja ili nestanka stvari, uključujući i krađu stvari trećih osoba. To je tzv. negativna definicija čisto imovinske štete koja proizlazi iz čl. 24. toč. 1. Uvjeta.⁴² Drugim riječima, osigurateljsko pokriće osiguranja OO postojalo bi samo za one štete koje bi nastale u vezi s pružanjem pravne pomoći i pravne zaštite strankama.⁴³ Tipični slučajevi šteta, koji bi spadali u osigurateljsko pokriće od odvjetničke odgovornosti, bili bi:⁴⁴ propuštanje rokova za poduzimanje procesnih radnji, ne pojavljivanje na ročištu, previd u sastavljanju ugovora ili pisanih podnesaka zbog kojeg je stranci nastala šteta, neinformiranje stranke o mogućnostima uspjeha u postupku ili daljnjem vođenju postupka (pa je u tom slučaju trebalo predložiti sklapanje nagodbe), itd.

39 Vučković, V., op. cit., str. 33. Ovakvo je isključenje osigurateljskog pokrića izrijekom navedeno u § 4. toč. 4. njemačkih općih uvjeta osiguranja OO (AVB-RSW 2008). Pun naziv uvjeta glasi: *Allgemeine und Besondere Versicherungsbedingungen sowie Risikobeschreibungen zur Vermögensschaden-Haftpflichtversicherung für Rechtsanwälte und Patentanwälte, Steuerberater, Wirtschaftsprüfer und vereidigte Buchprüfer*.

40 Dallmayr, Reinhard, *Risikovorsorge und Versicherung*, u: Büchting, *Rechtsanwaltshandbuch* 9. Aufl., C. H. Beck, München, 2007., rubni broj 11.

41 Ćurković, M., *Osiguranje od odgovornosti članova uprava i nadzornih odbora, odvjetnika...*, op. cit., str. 282-283.

42 Slična se definicija čisto imovinske štete nalazi i u §1 toč. I. 2. njemačkih općih uvjeta (AVB-RSW 2008). Zbog navedenog pojma čiste imovinske štete, osiguranje OO kao osiguranje od profesionalne odgovornosti razlikuje se od primjerice osiguranje od automobilske odgovornosti gdje je pokrivena (imovinska i neimovinska) šteta zbog smrti i tjelesne povrede osobe, kao i zbog uništenja i oštećenja stvari. Vučković, V., op. cit., str. 33.

43 Oblici pružanja pravne zaštite posebno su navedeni u čl. 15. Uvjeta: davanje pravnih savjeta, zastupanje stranaka, sastavljanje isprava (ugovora, oporuka, izjava i dr.), sastavljanje tužbi, pravnih lijekova, prijedloga i drugih podnesaka

44 Primjeri sudske prakse navedeni u: Vojković, Hrvoje, *Obvezno osiguranje od odgovornosti iz odvjetničke djelatnosti*, Hrvatska pravna revija, br. 1/2008., str. 43-52, 46-47. i Ćurković, M., *Osiguranje od odgovornosti pri obavljanju profesionalne djelatnosti*, op. cit., str. 41.

6.3. Proširenje osigurateljskog pokrića

U čl. 14. st. 2. Uvjeta propisano je da se uz posebno ugovaranje i dodatno plaćanje premije, osiguranjem od odgovornosti može obuhvatiti i privatna odgovornost odvjetnika izvan obavljanja odvjetničke djelatnosti. Nema sumnje da se takvom odredbom pokušalo osigurateljskim pokrićem obuhvatiti i štete nastale zbog smrti i tjelesne povrede osoba, te za uništenje i oštećenje stvari trećih (uključujući i njihovu krađu), tj. štete koje ne spadaju u tzv. čisto imovinske štete. Osim toga, takvu mogućnost ugovaranja ovakvog pokrića (pored čl. 14. st. 2. Uvjeta) izrijeком priznaje i već ranije spomenuti čl. 24. toč. 1. koji se općenito odnosi na isključenja iz pokrića. Privatna odgovornost odvjetnika na koju se proširuje osigurateljsko pokriće prvenstveno bi se odnosilo na deliktnu izvanugovornu odgovornost za gore navedene štete. Ali, ono što zbunjuje jest da se pokriva privatna odgovornost odvjetnika samo izvan obavljanja djelatnosti odvjetništva. S pravom se postavlja pitanje bi li osigurateljskim pokrićem tada mogle biti pokrivene štete do kojih je došlo, npr. zbog uništenja, oštećenja ili gubitka spisa, dokumentacije⁴⁵ ili dokaznih sredstava koje je stranka povjerila odvjetniku.⁴⁶ Nadalje, što je sa štetom koja je nastala zbog gubitka novca, vrijednosnih papira i dragocjenosti povjerenih odvjetniku. Također, upitno je bi li u osigurateljsko pokriće ulazila šteta koju pretrpi osoba koja se ozlijedila u odvjetničkom uredu. Ono što bi smo mogli zaključiti, s obzirom na odredbu da se osiguranjem pokriva privatna odgovornost odvjetnika samo izvan obavljanja odvjetničke djelatnosti, da bi navedene štete mogle ulaziti u osigurateljsko pokriće samo ako nisu nastale u vezi s obavljanjem odvjetničke djelatnosti koja se opisuje kao davanje pravnih savjeta, sastavljanje isprava i podnesaka te zastupanje stranaka (čl. 15. st. 2. Uvjeta). Tako bi npr. potreba za spisima, raznom dokumentacijom i dokaznim sredstvima bila bitno u vezi s odvjetničkom djelatnošću pa bi shodno tomu šteta koja bi nastala njihovim oštećenjem, uništenjem ili gubitkom ostala izvan osigurateljskog pokrića. Također i šteta nastala ozljedom odvjetnikovog klijenta u njegovom uredu (npr. pad uslijed skliskog poda) svakako da je u vezi s obavljanjem odvjetničke djelatnosti (dolazak u ured radi dobivanja pravnih savjeta, upoznavanja stranke sa stanjem u njezinom predmetu i sl.), pa sukladno čl. 14. st. 2. Uvjeta ne bi

45 Iz osigurateljske prakse: Tužitelj je ovlastio odvjetnika da mu za tvrtku izvrši pravne radnje kako bi se provela dokapitalizacija društva. Odvjetnik je izgubio dokumentaciju, a tužitelj je tužio za izgublenu dobit zato što zbog nesređene dokumentacije nije mogao dignuti kredit. Prije toga osiguratelj se o zahtjevu tužitelja na naknadu štete nije izjasnio. Vojković, H., op. cit., str. 46.

46 Glede uništenja, gubitka ili oštećenja dokaznih sredstava, šteta se ne bi sastojala samo u njihovoj materijalnoj vrijednosti nego i smanjenoj mogućnosti uspjeha u postupku. Sassenbach, Holger, *Anwalt- und Notarhaftpflichtversicherung*, u: Terbille, M., *Versicherungsrechts*, 2. Aufl., Verlag C. H. Beck, München, 2008., str. 1009-1034, 1014.

ulazila u osigurateljsko pokriće.⁴⁷

6.4. Osobe čija je odgovornost pokrivena osiguranjem OO

Osiguranjem OO pokrivena je, kao što smo već rekli, zakonska odgovornost odvjetnika (*supra* 6.1.). Zakonska odgovornost odvjetnika (ili odvjetničkog društva) svakako se proteže i na zaposlenike u odvjetničkom uredu (ili odvjetničkom društvu) koji nemaju status odvjetnika i koji su u poslovnom odnosu s odvjetnikom ili odvjetničkim društvom. To su prije svega odvjetnički vježbenici kao i ostalo zaposleno osoblje (alineja 6 uvodnik odredbi Uvjeta). U čl. 14. st. 2. Uvjeta izrijekom je navedeno da je osiguranjem OO pokrivena i odgovornost odvjetničkih vježbenika i ostalog osoblja. Stoga bi smo osobe, čija je odgovornost pokrivena osiguranjem, mogli definirati kao osobe koje su izvan ugovora o osiguranju OO, a čiji su postupci pokriveni zakonskom odgovornošću osiguranika (odvjetnika-poslodavca). Pri tome se osigurateljsko pokriće odnosi samo na štete koje je odvjetnički vježbenik počinio u obavljanju svoje službe stranci (čl. 66. st. 1. ZO) te na štete koje su ostali zaposlenici (tzv. "ostalo osoblje") odvjetnika (ili odvjetničkog društva) prouzročili trećoj osobi u radu ili u vezi s radom (arg. iz čl. 1061. st. 1. ZOO-a o zakonskoj odgovornosti poslodavca za zaposlenike prema trećima). No, trećom osobom se ne bi mogao shvatiti odvjetnik. Odnosno osiguranje OO ne pokriva štete koje bi zaposlenik odvjetnika nanio radom odvjetniku (poslodavcu). Ono što je bitno naglasiti da osigurateljsko pokriće odgovornosti odvjetničkih vježbenika i ostalog osoblja ulazi u izravno pokriće osiguranja OO, tj. ne ulazi u tzv. dodatno dobrovoljno pokriće. Ovo *de facto* znači da ugovaratelji osiguranja ne mogu isključiti iz osigurateljskog pokrića odgovornost odvjetnika za drugoga s kojim je u poslovnom odnosu (zaposlenike). To znači da plaćanje eventualno povećane premije zbog pokrivanja odgovornosti zaposlenika ne bi ovisilo o slobodnoj volji odvjetnika (ili odvjetničkog društva), već je to njihova ugovorna obveza iz čl. 14. st. 2. Uvjeta, a koja ovisi o činjenici broja zaposlenika.

6.5. Teritorijalno važenje pokrića

Sukladno čl. 14. st. 2. Uvjeta osiguranje OO odnosi se na odvjetničku djelatnost koja se obavlja na području RH. Ovakva je odredba u skladu s načelom teritorijalne primjene pravnih propisa države na njezinom teritoriju, pa tako i propisa

47 U njemačkim općim uvjetima osiguranja OO postoji posebna mogućost dodatnog ugovaranja osigurateljskog pokrića od odgovornosti za tzv. vođenje odvjetničkog ureda (Bürohaftpflichtversicherung). Sukladno tom dodatnom pokriću, osigurava se odgovornost odvjetnika za štete koje mogu nastati glede stvari i osoba (štete zbog uništenja, oštećenja ili gubitka stvari, zbog smrti ili tjelesne povrede osobe), a koje su u vezi s vođenjem ureda odvjetnika i njegovim uredskim poslovanjem (*Teil 5 Zusatzvereinbarung zur Bürohaftpflichtversicherung*, - Dio 5. Dodatno ugovaranje osiguranja za vođenje odvjetničkog ureda, AVB-RSW 2008). Sassenbach, H., op. cit., str. 1014.

koji propisuju obvezno osiguranju od odgovornosti (odvjetnika).⁴⁸ Moguće je i drukčije ugovoriti, tj. da se pokrije osiguranjem i odvjetnička djelatnost koja se obavlja i izvan teritorija RH, ali bi to bilo isključivo na dobrovoljnoj osnovi i uz plaćanje dodatne premije.

Mogućnost ugovaranja osigurateljskog pokrića OO za djelovanje odvjetnika izvan područja RH doći će više do izražaja nakon prijema RH u Europsku uniju. Naime, tada će započeti primjena odredbi ZO-a iz glave III. A (čl. 36a-36h) koje se odnose na obavljanje odvjetničkog zanimanja stranih odvjetnika u RH.⁴⁹ Prema tim odredbama, strani odvjetnik da bi započeo svoju djelatnost na području RH, pored ostalih uvjeta trebat će podnijeti i dokaz da je sklopio valjano osiguranje OO za područje RH (čl. 36b st. 2.). No, strani odvjetnik oslobodit će se u cijelosti ili djelomice obveze sklapanja osiguranja OO u RH ako je u matičnoj državi ugovorio u cijelosti ili djelomično istovrijedno osiguranje glede uvjeta i opsega pokrića osiguranja u RH (čl. 36. st. 3. ZO). Drugim riječima, strani odvjetnici neće podlijevati obvezi osiguranja OO u RH ako su sklopili osiguranje OO s pokrićem i za područje RH, pod uvjetom da je njihovo osigurateljsko pokriće u skladu s uvjetima i opsegom pokrića osiguranja OO u RH. S obzirom na to da su pravila o djelovanju stranih odvjetnika u RH u ZO preuzeta iz Smjernice 98/5/EZ (čl. 6. st. 3.), a koju su obvezne preuzeti i sve države članice u svoj pravni poredak, to znači da će danom prijema RH u EU i hrvatski odvjetnici biti u mogućnosti djelovati u državama članicama EU-a. Tada će i mogućnost ugovaranja osigurateljskog pokrića OO za područje izvan RH dobiti više na značaju. Pri tomu bi uvjeti osiguranja OO i opseg pokrića trebali biti istovjetni onima koji se primjenjuju i koji postoje u državi-članici u kojoj hrvatski odvjetnik nastoji djelovati. U svakom slučaju raditi će se o dobrovoljnom dodatnom

48 Čurković, M., *Osiguranje od odgovornosti pri obavljanju profesionalne djelatnosti*, op. cit., str. 41. I u poredbenom pravu imamo odredbe (čak i u zakonima) da se osigurateljsko pokriće OO primjenjuje teritorijalno. Primjerice, u njemačkom BRAO-u propisano je kako se iz osigurateljskog pokrića može isključiti odgovornost odvjetnika u obavljanju profesionalne djelatnosti u vođenju ureda u drugim državama (§ 51. st. 3. toč. 2. BRAO), odnosno u zastupanju pred sudovima država koje nisu članice EU (§ 51. st. 3. toč. 4. BRAO).

49 Ovim su odredbama preuzete odredbe Smjernice 77/249/EEZ od 22. ožujka 1977. godine kojom se odvjetnicima olakšava sloboda učinkovitog pružanja usluga, OJ L 078, 26/03/1977 P. 0017-0018, te odredbe Smjernice 98/5/EZ od 16. veljače 1998., godine o olakšavanju stalnog obavljanja odvjetničke prakse u zemlji članici drugoj od one gdje se stekla kvalifikacija, OJ L 077, 14/03/1998. P. 0036-0043.

osigurateljskom pokriću.⁵⁰

7. Štete koje su isključene iz osigurateljskog pokrića

7.1. Općenito

U čl. 24. Uvjeta nalazi se popis rizika koji su razvrstani u ukupno deset točaka, a na koje se ne odnosi osiguranje OO (isključenje iz osiguranja). Među njima nalazimo isključenja rizika koja su potpuno opravdana te ona koja nisu opravdana. Kao razlog neopravdanosti pojedinih isključenja iz osigurateljskog pokrića u literaturi se navodi da takva isključenja nisu u skladu s namjerom zakonodavca, kao i sa samom svrhom propisivanja osiguranja OO kao obveznog osiguranja.⁵¹ Naime, takvim se osiguranjem, a što je i bila namjera zakonodavca pokušava u najvećoj mogućoj mjeri zaštititi interese potencijalnih trećih oštećenih osoba, a tzv. neopravdanim isključenjima se ne pokrivaju štete u pojedinim tipičnim situacijama kada u obavljanju odvjetničke djelatnosti može nastati šteta. S obzirom na rečeno, s pravom se postavljaju pitanja kako se to uvjetima osiguranja, koji su po pravnoj snazi ispod kogentnih zakonskih odredbi, mogu nametati isključenja koja bi bila protivna svrsi zakonskog propisivanja obveznog osiguranja od odgovornosti odvjetnika. Možda bi se rješenje moglo naći u poredbenom pravu, primjerice u njemačkom, gdje je § 51. st. 3. BRAO, dakle saveznim zakonom, izrijekom propisano koja se to isključenja iz osigurateljskog pokrića mogu odrediti uvjetima osiguranja (o njima je više riječi *infra* 7.3). Nasuprot tomu je primjer slovenskog Zakona o odvetništvu gdje se u čl. 9. izrijekom navodi koje to štete moraju biti obavezno uključene u osigurateljsko pokriće (štete nastale grubom nepažnjom, pogreškom, propustom, kako osiguranika tako i njegovih zaposlenika).⁵² Dakle, u slovenskom primjeru primijenjena je metoda pozitivne numeracije šteta obavezno uključenih u osigurateljsko pokriće. Po uzoru na iznesena rješenja iz poredbenog prava, trebalo bi možda i u hrvatskom Zakonu

50 Već je rečeno da prema § 51. st. 3. toč. 4. BRAO u Njemačkoj se može uvjetima osiguranja isključiti iz pokrića odgovornost odvjetnika za djelovanje pred sudovima država koje nisu članice EU-a. Posljedično tomu, u mnogim uvjetima osiguranja automatski je u osigurateljsko pokriće uključena odgovornost odvjetnika za obavljanje odvjetničke djelatnosti pred sudovima država članica, kao i odgovornost za primjenu prava Europske unije. Isključenje takvog pokrića potrebno je posebno ugovoriti. Ovakvo se pokriće objašnjava time što sudovi država članica EU-a više ne predstavljaju inozemne sudove, odnosno primjena europskog prava ne predstavlja primjenu inozemnog prava. S druge strane, prema uvjetima mnogih osiguratelja, odvjetnička odgovornost u vezi sa savjetovanjem i primjenom inozemnog prava država koje nisu članice EU-a, u startu je isključena iz pokrića te se ugovara samo kao dodatno osigurateljsko pokriće. Dallmayr, R., op. cit., broj 12.

51 Kačer, H., op. cit., str. 118-119, i Vojković, H., op. cit., str. 48-49.

52 Drugo je pitanje koliko je navedeno osigurateljsko pokriće prikladno za osiguranje od odgovornosti odvjetnika s obzirom na činjenicu da ni slovenski zakon izrijekom ne uključuje u pokriće namjerno izazvane štete, a u vezi s kojim se javlja kamen spoticanja u hrvatskim Uvjetima osiguranja (*infra* 7.3)

o odvjetništvu propisati eventualna isključenja iz pokrića izvan kojih osiguratelj ne bi mogao ići u uvjetima osiguranja ili pak popis šteta koje moraju biti obavezno uključene u osigurateljsko pokriće, kako se isključenjima u uvjetima osiguranja ne bi osujetila svrha osiguranja od odgovornosti.

7.2. Štete čije je isključenje iz osigurateljskog pokrića opravdano

Potpuno bi bilo opravdano isključenje, tzv. ratnih i političkih rizika, odnosno nepokrivanje šteta koje su prouzročene neposrednim ili posrednim djelovanjem ratnih i političkih rizika bez obzira je li rat objavljen ili nije (čl. 24. st. 3. Uvjeta). Ovo iz razloga što je već samim ZOO-om propisano da osiguratelj nije dužan nadoknaditi štete nastale ratnim operacijama ili pobunama (čl. 955. st. 1. ZOO). Također, opravdano je isključenje iz pokrića odštetnih zahtjeva nastalih na temelju ugovornog proširenja odgovornosti osiguranika (odvjetnika) i na slučajeve kada po zakonu ne odgovara (čl. 24. st. 2. Uvjeta). Zatim, tu spada i: a) isključenje iz pokrića šteta nastalih zbog neodržavanja rokova za koje je odgovorna strana koju odvjetnik zastupa (čl. 24. st. 4. Uvjeta); b) isključenje šteta nastalih uskratom pravne pomoći kada je na uskratu pravne pomoći odvjetnik ovlašten Zakonom, statutom Komore ili etičkim kodeksom (čl. 24. st. 6.); c) isključenje šteta u slučajevima kada ne postoji (ili se ne može utvrditi) odgovornost osiguranika ili ugovaratelja osiguranja (čl. 24. st. 8. Uvjeta), d) isključenje šteta nastalih 30 dana po otkazu punomoći, a ne otkazuje se punomoć zbog opravdanih razloga uskrate pravne pomoći (čl. 24. st. 9. Uvjeta).

7.3. Štete čije isključivanje iz osigurateljskog pokrića nije opravdano

U čl. 24. st. 7. Uvjeta propisano je isključenje šteta koje su nastale zbog namjere i grube nepažnje te prijevare ugovaratelja osiguranja ili osiguranika (odvjetnika). Ova je odredba neopravdana bar iz dva razloga.

Prvi razlog njezine neopravdanosti je taj što u obveznom osiguranju od odgovornosti (kao što je ovdje slučaj) osiguratelj treba uvijek isplatiti naknadu štete trećoj oštećenoj osobi kada postoji odgovornost osiguranika⁵³ (neovisno radi li se o namjeri, gruboj ili običnoj nepažnji ili o objektivnoj odgovornosti). Ovo iz razlog jer je jedna od svrha obveznih osiguranja od odgovornosti zaštita trećih osoba. Navedena odredba mogla bi imati smisla ako bi osiguranje OO bilo dobrovoljnog, a ne obvezatnog karaktera.⁵⁴ Budući da bi tada svrha osiguranja OO bila prvenstveno zaštita odvjetnika od eventualnih zahtjeva trećih, pa bi došlo do primjene načela o isključenju odgovornosti osiguratelja u slučaju namjernog ili prijevarnog prouzročenja osiguranog slučaja iz čl. 944 ZOO-a, odnosno iz čl. 953. st. 2. ZOO po kojem osiguratelj ne odgovara za štetu koju su ugovaratelj osiguranja, osiguranik ili

⁵³ Čurković, M., *Obvezno osiguranje od odgovornosti pri obavljanju profesionalne djelatnosti*, op. cit., str. 40.

⁵⁴ Loc. cit.

korisnik osiguranja uzrokovali namjerno.⁵⁵

Drugi razlog zbog kojeg je navedeno isključenje neopravdano jest izričito priznanje u čl. 25. Uvjeta prava regresa osiguratelja prema odvjetniku, odvjetničkom društvu ili odvjetničkom vježbeniku ako je trećemu, u obavljanju odvjetničke djelatnosti, šteta počinjena namjerno ili iz grube nepažnje. Ovo znači da je osiguratelj morao, prije ostvarivanja prava regresa, isplatiti naknadu štete trećoj osobi kojoj je šteta prouzročena iz namjere ili krajnje nepažnje odvjetnika (ili osobe za koju on odgovara).

Iz navedenog možemo uočiti da je odredba o pravu regresa osiguratelja i odredba o nepokrivanju šteta koje su prouzročene namjerno ili iz krajnje nepažnje međusobno u koliziji.⁵⁶ Opravdanje ovakvih kolidirajućih odredbi, neki autori nalaze u tumačenju da je moguća situacija po kojoj je osiguratelj isplatio naknadu štete po polici osiguranja odvjetnika, a potom došao do saznanja da je šteta prouzročena namjerno ili iz krajnje nepažnje.⁵⁷ U svakom slučaju, odredba o isključenju šteta počinjenih iz namjere i grube nepažnje osiguranika i istodobno priznavanje prava regresa osiguratelju ako je štetu osiguranik uzrokovao iz namjere ili krajnje namjere djeluje podosta zbunjujuće.

Stoga smatramo da bi bilo ispravnije u Uvjetima unijeti odredbu o gubitku prava iz osiguranja OO. To jest, da u slučaju uzrokovanja štete iz namjere ili krajnje nepažnje odvjetnik nema pravo na osigurateljsko pokriće, ali da to ne utječe na pravo oštećene treće osobe. Oštećena osoba ostvarila bi naknadu štete iz osiguranja, a osiguratelj bi imao pravo regresa prema osiguraniku (odvjetniku, odvjetničkom

55 No ipak, i uz postojeće isključenje iz pokrića šteta uzrokovanih namjerno ili iz krajnje nepažnje iz čl. 24. st. 7. Uvjeta OO, moguće su situacije u kojima bi osiguratelj bio dužan isplatiti naknadu iz osiguranja i za pokriće takvih šteta. Naime, sukladno čl. 953 st. 2. ZOO-a, osiguratelj je dužan naknaditi svaku štetu prouzročenu od neke osobe za čije postupke osiguranik odgovara po bilo kojoj osnovi, bez obzira na to je li šteta prouzročena namjerno ili iz krajnje nepažnje. Dakle, ako se osigurateljsko pokriće odnosi i na odgovornost za drugoga tada se pokrivaju i štete koje taj drugi prouzroči s namjerom ili s krajnjom nepažnjom. U djelatnosti odvjetništva postoje tri situacije kada se po zakonu odgovara za drugoga: 1) članovi odvjetničkog društva odgovaraju za odvjetnika koji u njemu obavljaju poslove pravne pomoći nastale u vezi s pružanjem te pomoći (čl. 33. reč. 2. ZO); 2) za štetu koju odvjetnički vježbenik počini u obavljanju svoje službe stranci neposredno odgovara odvjetnik, odnosno odvjetničko društvo kod kojega vježbenik radi (čl. 66. st. 1. ZO); te 3) odgovornost odvjetnika za radnje i postupke svojih zaposlenika koji nisu odvjetnički vježbenici (administrativno osoblje) prema općim pravilima o odgovornosti poslodavca za zaposlenike (čl. 1061 ZOO). U navedenim situacijama, smatramo da bi se mogla primijeniti spomenuta kogentna odredba čl. 953 st. 3. ZOO-a, te bi osiguratelj bio dužan platiti isplatiti naknadu iz osiguranja i u slučaju namjere i krajnje nepažnje osobe za koju osiguranik (ugovaratelj osiguranja) odgovara. Namjera ili krajnja nepažnja tih osoba pokrivena je osiguranjem. Ovo iz razloga što postupci ili propusti osoba s kojima se osiguranik služi u poslovanju ne nastaju isključivom voljom osiguranika, nego samo voljom tih osoba, a one nisu stranke ugovora o osiguranju, pa ni njihova volja nije relevantna za (ne)nastanak obveze osiguratelja iz ugovora o osiguranju od odvjetničke odgovornosti. Pavić, D., *Ugovorno pravo osiguranja*, op. cit., str. 282-283.

56 Tako i Vojković, H., op. cit., str. 49.

57 Loc. cit.

društvu, odvjetničkom vježbeniku) kao odgovornoj osobi.⁵⁸

No, dok ne dođe do takve promjene Uvjeta, smatramo da bi se u praksi trebala dati prednost odredbi čl. 25. Uvjeta jer je ona više u skladu sa svrhom obveznog osiguranja, a to je zaštita trećih osoba. U tom bi slučaju osiguratelj trebao oštećeniku isplatiti naknadu iz osiguranja za štete uzrokovanih namjerom i grubom nepažnjom osiguranika.⁵⁹

Spomenuta odredba Uvjeta o isključenju šteta iz pokrića, koje su nastale zbog namjere, grube nepažnje i prijevare, ipak ima svoj uzor i u poredbenom pravu, točnije u njemačkom. Naime, prema §51 st. 3. toč. 1. i 5. BRAO (dakle, radi se čak o odredbi iz saveznog Zakona o odvjetništvu, a ne samo u odredbi iz uvjeta osiguranja), i njemačkim odvjetnicima ne pruža se pokriće zbog takvih šteta (namjerna, gruba nepažnja, prijevara). Čak i onda kada su takve štete počinjene i od osoba za koje odvjetnici odgovaraju (zaposlenici, suradnici, odvjetnički vježbenici).⁶⁰ U takvom slučaju, oštećenici su, zapravo, u gorem položaju nego u hrvatskom pravu, jer njemačko pravo ne priznaje trećim osobama, tzv. opće pravo na izravni zahtjev i neposrednu tužbu prema osiguratelju od odgovornosti⁶¹ kao što to priznaje čl. 965. ZOO-a, čime bi se olakšao položaj treće osobe.

Od preostalih isključenja, neopravdano bi bilo i ono koje se odnosi na štete nastale zbog odvjetnikovog prekoračenja punomoći (čl. 24. st. 5. Uvjeta), a iz razloga učestale mogućnosti pojavljivanja takvih šteta u odvjetničkoj djelatnosti. Konačno, neopravdano bi bilo pokrivanje samo, tzv. čisto imovinske štete (*supra* 6.2.), odnosno isključenje iz pokrića šteta nastalih zbog za uništenja i oštećenja stvari, kao i šteta zbog smrti i tjelesne ozljede osoba, tj. šteta koje ne nastaju iz obavljanja profesionalne djelatnosti odvjetništva (davanjem pravnih savjeta, sastavljanjem isprava i podnesaka, zastupanja stanaka). U literaturi se navodi kako bi ovo isključenje bilo neopravdano iz razloga težine posljedica navedenih šteta čije je pokrivanje isključeno.⁶² Doduše, uz ugovaranje dodatnog pokrića, tzv. privatne odvjetničke odgovornosti, navedene štete mogu se uključiti u osigurateljsko pokriće, ali uz ograničenje da se prošireno pokriće odnosi samo na štete izvan obavljanja odvjetničke djelatnosti, (*supra* 6.3.). Ovo znači da bi štete s navedenim teškim posljedicama koje nastanu prilikom obavljanja odvjetničke djelatnosti, ostale izvan osigurateljskog pokrića.

58 Ćurković, M., *Osiguranje od odgovornosti članova uprava i nadzornih odbora, revizora i odvjetnika*, op. cit., str. 283. Ovakvo je rješenje, primjerice, zastupljeno u Zakonu o obveznim osiguranjima u prometu (NN, br. 151/05., 36/09. i 75/09.), čl. 24. st. 1. toč. 5 i st. 3.

59 Ćurković, M., *Obvezno osiguranje od odgovornosti pri obavljanju profesionalne djelatnosti*, op. cit., str. 40.

60 Analogna odredba o isključenju iz pokrića šteta koje su nastale zbog namjerne povrede odvjetničkih dužnosti (bilo da proizlaze iz zakona ili ugovora) nalazi se i u § 4 st. 5. općih uvjeta (AVB-RSW 2008).

61 Prema § 115. st. 1. njemačkog Zakona o ugovoru o osiguranju iz 2008. (*Versicherungsvertragsgesetz*, VVG 2008.), pravo na izravnu tužbu je priznato trećim osobama samo uz ispunjenje određenih uvjeta u točno određenim slučajevima.

62 Kačer, H., op. cit., str. 119, Vojković, H., op. cit., str. 49.

8. Osigurani slučaj

Određivanje osiguranog slučaja u svakom osiguranju bitno je iz razloga što ostvarivanjem osiguranog slučaja, nastaje i obveza osiguratelja na isplatu naknade iz svote osiguranja osiguraniku.⁶³ U slučaju osiguranja odgovornosti odvjetnika nastaje obveza osiguratelja isplate naknade iz svote osiguranja trećoj osobi oštećenoj zbog pogrešaka i propusta u pružanju joj pravne zaštite u odvjetničkoj djelatnosti.

Osigurani slučaj se zakonski definira kao događaj prouzročen osiguranim rizikom (čl. 922. st. 1. ZOO-a). Osiguranik rizik u obavljanju odvjetničke djelatnosti predstavljaju radnje pružanja pravne pomoći fizičkim i pravnim osobama u ostvarivanju i zaštiti njihovih prava i pravnih interesa (*arg. iz čl. 15. st. 1. Uvjeta*). U te bi radnje osobito ulazilo: 1) davanje pravnih savjeta; 2) sastavljanje isprava (ugovora, oporuka, izjava i dr.); 3) sastavljanje tužbi, žalbi, prijedloga, zahtjeva, molbi, izvanrednih pravnih lijekova i drugih pravnih podnesaka; 4) zastupanje stranaka (čl. 15. st. 2. Uvjeta). Ako je navedenim radnjama (ili u navedenim radnjama) učinjena pogreška ili ako je pojedina od takvih radnji propuštena, a trebala je biti poduzeta, tada je nastupio osigurani slučaj u osiguranju OO (*arg. iz čl. 18. Uvjeta*).⁶⁴ Odnosno, osigurani slučaj je nastupio na dan učinjene štetne radnje ili propusta.⁶⁵ Dakle, osiguranim slučajem pokrivene su radnje činjenja (pogreške u pružanju pravne zaštite), ali i radnje propuštanja (nepoduzimanje pojedine radnje pravne zaštite, a koja se treba poduzeti).⁶⁶ Kao što ćemo kasnije vidjeti, bitno je da su navedene pogreške ili propusti učinjeni za vrijeme trajanja osigurateljskog pokrića te da je tim radnjama ili propustima prouzročena šteta trećoj osobi (oštećeniku), ali je od manjeg značaja kada je postavljen zahtjev za naknadu štete.

63 Pavić, D., Ugovorno pravo osiguranja, op. cit., str. 148.

64 Čl. 18. Uvjeta: "Osiguranim slučajem u smislu ovih uvjeta smatra se svaki pojedinačno određeni propušten oblik pravne zaštite ili učinjena pogreška prema članku 15. stavku 2 ovih uvjeta, kojim se trećim osobama prouzrokuje šteta". I njemački opći uvjeti (AVB-RSW 2008) također slično definiraju osigurani slučaj u osiguranju OO. Prema § 5 toč. I osigurani slučaj se definira kao štetni događaj (*Verstoß*, povreda) na temelju kojeg bi se mogao podignuti zahtjev za naknadu štete protiv osiguranika. Pri čemu se štetni događaj smatra propust ili pogreška odvjetnika. Vučković, V., op. cit., str. 35. I prema § 51. st. 2. BRAO, osigurani slučaj predstavlja povredu odvjetnikovih obveza (pogreška i propuštanje) koje mogu biti zakonske naravi (deliktna odgovornost) ili obveze koje proizlaze iz pojedinačnog mandatnog odnosa sa strankom (ugovorna odgovornost).

65 Dakle, primjerice danom kada je sačinjena (potpisana) oporuka koja je kasnije utvrđena ništetnom. (Čurković, M., Odgovornost odvjetnika i osiguranje, Burza 26. srpnja 2007.). Posljedično tome vrijedi da je osigurani slučaj nastao kada je npr. istekao posljednji dan roka za podnošenje pravnog lijeka, prigovora i drugih podnesaka. Pitanje vremena nastanka osiguranog slučaja važno je, ne samo iz razloga postoji li ili ne osigurateljsko pokriće, nego i iz razloga ako je odvjetnik tijekom vremena mijenjao osiguratelje s kojima je sklapao osiguranje od odgovornosti. U tom slučaju oštećenik bi morao tužiti osiguratelja s kojim je odvjetnik imao sklopljeno osiguranje od odgovornosti u trenutku nastupa osiguranog slučaja.

66 Tako i Čurković, M., Osiguranje od odgovornosti članova uprava i nadzornih odbora, revizora i odvjetnika, op. cit., str. 282.

Za valjanost ugovora o osiguranju zahtijeva se da osigurani slučaj nije nastao prije ili prilikom sklapanja ugovora o osiguranju ili da nije prilikom sklapanja ugovora o osiguranju bio u nastajanju niti je bilo izvjesno da će nastupiti (čl. 922. st. 3. ZOO-a). U protivnom, ugovor o osiguranju pa tako i ugovor o osiguranju OO bio bi ništetan. Iz tog je razloga u čl. 16. st. 1. Uvjeta naznačeno da osiguranjem OO nisu obuhvaćene štete nastale propustom ili pogreškom (dakle, obavljanjem odvjetničke djelatnosti) koje su u vrijeme sklapanja ugovora o osiguranju bile poznate ili nisu mogle ostati nepoznate. Pri tomu nije bitno da je oštećenik postavio odštetni zahtjev ili ga je najavio, već se propust ili pogreška smatraju poznatim kad ih sam osiguranik utvrdi ili za njih dozna. Dakle, odvjetnik ne može računati na osigurateljsko pokriće ako je u obavljanju odvjetničke djelatnosti učinjena pogreška ili propust prije sklapanja ugovora o osiguranju OO. Isto vrijedi i u slučaju ako su pogreška ili propust učinjeni nakon isteka osigurateljskog pokrića.

Drugim riječima, za postojanje osigurateljskog pokrića, pogreška ili propust u obavljanju odvjetničke djelatnosti moraju nastati nakon sklapanja ugovora o osiguranju i unutar vremena na koje se sklapa osigurateljsko pokriće, tj. za vrijeme trajanja ugovora (*Verstoß Prinzip*, načelo *Acts Committed*).⁶⁷ Ako u tom slučaju zahtjev za naknadu štete bude postavljen nakon prestanka ugovora o osiguranju, tj. isteka osigurateljskog pokrića, to neće biti od utjecaja na postojanje osigurateljskog pokrića. Bitno je da je osigurani slučaj (propust ili pogreška u odvjetničkoj djelatnosti) nastupio za vrijeme trajanja osigurateljskog pokrića. U tom smislu je i odredba čl. 19. Uvjeta po kojoj obveza osiguratelja počinje i traje koliko i obveza odvjetnika na naknadu štete po propisima građanskog prava. Dakle, ako je i nakon nastupa osiguranog slučaja prestalo osigurateljsko pokriće (istek vremena na koje je ugovor sklopljen), osiguratelj će i dalje biti u obvezi isplatiti naknadu iz svote osiguranja. Jedino ograničenje može biti zastara potraživanja naknade štete prema odgovornom odvjetniku (ili osobi za koju on odgovara).⁶⁸

67 Ova načela odnose se na pitanje nastanka osiguranog slučaja. Primjenom ovih načela osigurani slučaj nastaje u trenutku nastupa događaja kojim je prouzročena šteta (koristi se još i pojam načelo *Loss Occurrence*, *Schadensereignisprinzip*), ili u trenutku povrede zakonskih ili ugovornih obveza. Njima suprotno načelo je *Claims Made* načelo (*Anspruchserhebungsprinzip*), koje se više primjenjuje u anglosaksonskim zemljama (vidi englesko pravo, *infra* 9.3.), a koje govori kako je osigurani slučaj nastupio kada je prema osiguratelju postavljen zahtjev za naknadu štete unutar trajanja ugovora o osiguranju. Dakle, u obvezi je onaj osiguratelj po čijoj je polici osiguranja postavljen zahtjev za isplatu iz osiguranja za vrijeme važenja (trajanja) te police, makar je štetni događaj u vezi s kojim se postavlja zahtjev prema osiguratelju nastao i prije no što je uopće sklopljen ugovor o osiguranju. Sieg, Oliver, D & O Versicherung, u: Terbille, M., *Versicherungsrecht*, 2. überarbeitete und erweiterte Aufl., Verlag C. H. Beck, München, 2008., str. 974.

68 Čl. 234. st. 5. ZOO-a: "Neposredni zahtjev treće oštećene osobe prema osiguratelju zastarijeva za isto vrijeme za koje zastarijeva njegov zahtjev prema osiguraniku odgovornom za štetu".

9. Minimalne svote osiguranja

9.1. Općenito

Osigurana svota je iznos određen ugovorom ili zakonom koji predstavlja gornju granicu obveze osiguratelja za štete pokrivene osiguranjem. Osiguratelj je obavezan isplatiti naknadu za štetu pokrivenu osiguranjem samo do visine iznosa svote osiguranja, a koja se ne navodi u ugovoru ili polici osiguranja.⁶⁹ S druge strane, minimalna svota osiguranja predstavlja iznos koji je zakonom propisan kao najniži iznos na koji mora glasiti svota osiguranja prilikom sklapanja obveznih osiguranja od odgovornosti, pa tako i osiguranja OO. Pojedinačnim ugovorom, ili, pak, općim uvjetima može se ugovoriti i viši iznos svote osiguranja, ali nikako ne niži o najnižeg zakonom propisanog iznosa.

9.2. Minimalne svote osiguranja u hrvatskom pravu

U RH, tek je donošenjem Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o odvjetništvu (NN, br. 117/08, od 13. listopada 2008.), zakonski propisana minimalna svota osiguranja u osiguranju OO.⁷⁰ Po čl. 44. st. 13. Zakona o odvjetništvu, minimalna osigurana svota, po jednom osiguranom slučaju iznosi 800.000,00 kn. Navedenom osiguranom svotom mora biti osigurana odgovornost sljedećih osoba: 1) odvjetnika koji obavlja samostalnu djelatnost, 2) svakog odvjetnika koji obavlja djelatnost u zajedničkom odvjetničkom uredu, 3) odgovornost svakog odvjetnika zaposlenog u odvjetničkom javnom trgovačkom društvu, 4) odgovornost svakog odvjetnika zaposlenog u odvjetničkom društvu s ograničenom odgovornošću te 5) odgovornost svakog odvjetnika koji je član odvjetničkog javnog trgovačkog društva. Minimalni iznos svote osiguranja po jednom osiguranom slučaju za svakog odvjetnika osnivača odvjetničkog društva s ograničenom odgovornošću iznosi 9.000.000,00 kn. Dakle, možemo uočiti da različitost visine minimalnih osiguranih svota ovisi i vrsti organiziranja odvjetničke djelatnosti.⁷¹ No, navedene i propisane minimalne svote osiguranje ne moraju ujedno biti i konačne. Naime, prema čl. 44. st. 14. ZO-a, Hrvatska odvjetnička komora ovlaštena je poviciti navedene minimalne svote osiguranja, ako se promjene okolnosti koje utječu na visinu svote osiguranja (pri tomu bi se prvenstveno radilo o tzv. gospodarskim okolnostima, kao što je to npr.

69 Pavić, D., Ugovorno pravo osiguranja, op. cit., str. 264-265. Šulejić, P., op. cit., str. 102.

70 Prije donošenja ZID ZO-a, svota osiguranja bila je određena Uvjetima osiguranja. Prema čl. 17. Uvjeta iznosila je 730.000 kn po jednom osiguranom slučaju, a mogla se ugovoriti i viša svota osiguranja.

71 U slučaju da odvjetnici osnivači društva s ograničenom odgovornošću nemaju sklopljeno osiguranje na najnižu navedenu svotu, tada uz društvo jamče i odvjetnici članovi društva osobno, neograničeno i solidarno do visine najniže svote osiguranja (čl. 44. st. 13. reč. 4 ZO-a).

inflacija).⁷²

Ono što je bitno za napomenuti da se navedene minimalne svote osiguranja ugovaraju po jednom osiguranom slučaju. Ovo znači da ako se tijekom razdoblja osiguranja (trajanja osigurateljskog pokrića) ostvari više osiguranih slučajeva jedan za drugim (dakle, ako odvjetnik učini više pogrešaka ili propusta zbog kojih može nastati šteta trećima, tzv. uzastopne štete), osigurnina (naknada iz osiguranja), određuje se i isplaćuje u potpunosti s obzirom na cijeli iznos (svote) osiguranja, bez umanjena za iznose prije isplaćenih naknada u tom razdoblju (čl. 949. st. 6. ZOO-a). Možemo zaključiti da se (minimalna) osigurana svota primjenjuje na svaki pojedini štetni događaj (propust ili pogreška odvjetnika), odnosno da se minimalna svota osiguranja primjenjuje za svaku štetu posebno. Ako takvih štetnih događaja tijekom razdoblja osiguranja bude više, može se dogoditi da u konačnici ukupna obveza po zbroju svih šteta po istoj polici osiguranja, koje se isplaćuju po osiguranim slučajevima, koji su nastupili tijekom razdoblja osiguranja bude i veća od minimalne zakonom propisane svote osiguranja ili ugovorene svote osiguranja.⁷³

No, zbog prikazane situacije postoji mogućnost da odvjetnici s manje pažnje obavljaju svoju djelatnost jer im za neograničen broj pogrešaka (ili propusta) stoji na raspolaganju puni iznos (minimalne) svote osiguranja. Kako bi se takva mogućnost otklonila bilo bi dobro da se u Uvjetima osiguranja unese odredba o sudjelovanju osiguranika (odvjetnika) u šteti, tj. da se ugovori franšiza,⁷⁴ a što je i predviđeno i u čl. 44. st. 2. ZO-a (mogućnost da se uvjetima osiguranja predvidi da odvjetnik do određenog iznosa nadoknađuje štetu izravno).

72 Ovakve odredbe koje daju ovlast Odvjetničkoj komori na automatsko mijenjanje svota osiguranja nalazimo i u poredbenim pravima. Primjerice, njemačko savezno ministarstvo pravosuđa nakon saslušanja Savezne odvjetničke komore, može mijenjati minimalne svote osiguranja ako bi zbog promijenjenih gospodarskih okolnosti došla u pitanje zaštita oštećenih osoba (§ 51 st. 8., i § 59j st. 3. BRAO).

73 Tako i Pavić, D., Ugovorno pravo osiguranja, op. cit., str. 268.

74 Primjerice, u njemačkom pravu zakonom je predviđeno ugovaranje franšize do iznosa od 1 % minimalne svote osiguranja (§ 51 st. 5. BRAO). S druge strane, da bi se i osiguratelj zaštitio od potencijalno prevelikih obveza, predviđena je mogućnost ugovaranja da u jednoj godini osiguranja ukupne obveze osiguratelja ne mogu iznositi više od četverostrukog iznosa minimalne svote osiguranja, bez obzira na to koliko je nastupilo osiguranih slučajeva (§51. st. 4. BRAO). Nadalje, u § 51. st. 2. BRAO predviđena je i mogućnost da se ugovorom o osiguranju (dakle i općim uvjetima) odredi da se više pogrešaka ili propusta u istom pravnom predmetu smatra samo kao jedan osigurani slučaj. Na taj način, u slučaju da je štetna nastala na temelju više pogrešaka odvjetnika u obavljanju djelatnosti, oštećenome u tom pravnom predmetu, stoji na raspolaganju samo jedna minimalna svota osiguranja (Vučković, V., op. cit., str. 34). Ovo posljednje ne bi bilo moguće u našem pravu upravo zbog ranije opisanog pravila o uzajamnim štetama i određivanju svote osiguranja po jednom osiguranom slučaju (čl. 949. st. 6. ZOO-a).

9.3. Minimalne svote osiguranja u poredbenom pravu

U njemačkom pravu, minimalna osigurana svota, na koju pojedini odvjetnik mora sklopiti ugovor o osiguranju od profesionalne odgovornosti iznosi 250.000,00 EUR po jednom osiguranom slučaju (§ 51. st. 4. BRAO). No obveza osiguratelja, za sve prouzročene štete unutar razdoblja osiguranja od godine dana može se ograničiti na četverostruki iznos minimalne svote osiguranja, dakle 1.000.000,00 EUR. Ako se radi o obveznom osiguranju od odgovornosti odvjetničkog društva, tada minimalna svota osiguranja iznosi 2.500.000,00 EUR po jednom osiguranom slučaju (§59j st. 2. BRAO). Međutim, ipak se ukupna obveza osiguratelja za sve prouzročene štete unutar razdoblja osiguranja od godine dana po jednoj polici osiguranja (dakle, bez obzira na broj osiguranih slučajeva) može ograničiti najmanje na četverostruki iznos minimalne svote osiguranja, dakle 10.000.000,00 eura. No, može se ograničiti i na iznos svote osiguranja, koji bi se dobio umnoškom minimalne svote osiguranja s brojem članova odvjetničkog društva i voditelja društva koji nisu članovi društva, ali nikada manje od spomenutog iznosa od 10.000.000,00 EUR. Kao i u hrvatskom pravu, tako i sukladno § 59j st. 4. BRAO, ako odvjetničko društvo nije sklopilo osiguranje od odgovornosti na propisane minimalne svote osiguranja, tada odvjetnici članovi društva i odvjetnici voditelji društva koji nisu članovi društva, odgovaraju solidarno i osobno u visini najniže svote osiguranja.

Prema austrijskom pravu, minimalna svota osiguranja iznosi 400.000,00 EUR po jednom osiguranom slučaju (§ 21a st. 3. RAO). Ako se radi o odvjetniku, koji djeluje u zajedničkom odvjetničkom uredu, onda se navedenom svotom pokrivaju i štete koje su nastale u vezi s njegovim položajem ortaka u zajedničkom odvjetničkom uredu kao ortakluku. Kada je osiguranik odvjetničko društvo u obliku društva s ograničenom odgovornošću, minimalna svota osiguranja iznosi 2.400.000,00 EUR po jednom osiguranom slučaju (§21a st. 4. RAO). I ovdje, slično kao i hrvatskom pravu, ako nije sklopljeno osiguranje s navedenom minimalnom svotom osiguranja, odvjetničko društvo i odvjetnik član društva odgovaraju solidarno i osobno u visini najniže svote osiguranja.

Prema slovenskom pravu, minimalna svota osiguranja, na koju se svaki odvjetnik mora osigurati od odgovornosti iznosi 250.000,00 EUR po jednom osiguranom slučaju (čl. 9. st. 1. Zakona o odvetništvu). Odvjetničko društvo mora ugovoriti policu osiguranja od odgovornosti s minimalnom osiguranom svotom od 1.000.000,00 EUR po osiguranom slučaju (čl. 9. st. 2. Zakona o odvetništvu). Ako odvjetničko društvo ne sklopi osiguranje s navedenom minimalnom svotom osiguranja, tada solidarno i osobno za štete odgovaraju članovi društva i poslovođa u visini minimalne svote osiguranja.

Prema švicarskom pravu, postoji obveza svih odvjetnika u kantonima osigurati se od odgovornosti u obavljanju odvjetništva, s minimalnom svotom osiguranja u iznosu od 1.000.000,00 CHF na razdoblje osiguranja od godine dana. Umjesto sklapanja obveznog osiguranja od odgovornosti, odvjetnici mogu pružiti i

neko drugo istovrijedno osiguranje (čl. 12. toč. f *Anwaltsgesetz*).⁷⁵

Prema engleskom pravu, prema toč. 2.1. Minimalnih uvjeta osiguranja od profesionalne odgovornosti odvjetnika (ovi su uvjeti sastavni dio (tzv. *Appendix 1 Solicitors Indemnity Insurance Rules 2008*) minimalna svota osiguranja razlikuje se ovisno o tomu radi li se o priznatoj odvjetničkoj tvrtci (*Relevant Recognised Body*) ili o običnoj odvjetničkoj tvrtci.⁷⁶ Za priznatu odvjetničku tvrtku minimalna svota osiguranja iznosi 3.000.000,00 GBP po jednom postavljenom zahtjevu za naknadu štete (načelo *Claims Made, supra* 8), dok za običnu odvjetničku tvrtku ta svota iznosi 2.000.000,00 GBP po jednom postavljenom zahtjevu za naknadu štete. Pod pojmom “jedan postavljen zahtjev za naknadu štete” podrazumijevaju se i svi zahtjevi za naknadu štete (dakle i više njih) koji proizlaze iz jednog ili međusobno više povezanih pogrešaka ili propusta u obavljanju odvjetničke djelatnosti, ili proizlaze iz jednog pravnog posla ili činjeničnog stanja, a ističu se prema jednom ili više osiguranika (toč. 2.5. Minimalnih uvjeta osiguranja od profesionalne odgovornosti odvjetnika).

10. Okolnosti od utjecaja na premiju osiguranja OO

Analizirajući hrvatske Uvjete osiguranja OO i ZO, možemo zaključiti kako okolnosti, koje se uzimaju u obzir, prilikom ocjene izloženosti rizicima u obavljanju odvjetničke djelatnosti, a time i na određivanje premije osiguranja OO, a tiču se osiguranika, odnosno ugovaratelja osiguranja, jesu: 1) visina svote osiguranja i vrijeme trajanja pokrića; 2) broj zaposlenika odvjetničkog ureda čija je odgovornost pokrivena odvjetnikovim osiguranjem (odvjetnički vježbenici i ostali zaposlenici, tj. administrativno osoblje) (*arg. iz čl. 14. st. 2. Uvjeta*); 3) broj zaposlenih odvjetnika u odvjetničkom društvu i odvjetnika članova tog društva (*arg. iz čl. 44. st. 1. reč .2. ZO-a*); 4) ugovaranje dodatnog pokrića privatne odgovornosti odvjetnika iz čl. 14. st. 2. Uvjeta te 5) ugovaranje pokrića odvjetničke odgovornosti i za područje izvan RH.

U praksi osiguratelja u inozemnom pravu uzimaju se u obzir, pored navedenih i čitav niz ostalih okolnosti koje mogu biti od utjecaja na ocjenu izloženosti rizicima u obavljanju odvjetničke djelatnosti, a time i na određivanje premija osiguranja OO. Tako se u njemačkom pravu uzimaju u obzir sljedeće okolnosti:⁷⁷ 1) obavlja li odvjetnik svoju djelatnost kao osnovnu ili kao dopunsku djelatnost kod velikih odvjetničkih

⁷⁵ Primjerice, u literaturi se ističe kako bi umjesto osiguranja od odgovornosti u obzir došle bankarske garancije, novčani depoziti ili depoziti vrijednosnih papira. Ovim institutima, kao alternativama obveznog osiguranja od odgovornosti odvjetnik jamči trećim osobama da će im nadoknaditi štetu koju bi im svojom djelatnošću mogao prouzročiti. Brulhart, Vincent, Chappuis, Guy, De Maddalena, Urs, Waldmeier, Jürg, Weber, Stephan, Switzerland, u: Wagner, Gerhard (ed.), *Tort Law and Liability Insurance*, Springer Verlag, Wien, 2005., str. 177, broj 13.

⁷⁶ Odvjetnička tvrtka u engleskom pravu može se sastojati i od samo jednog odvjetnika (toč. 3. 1. SIIR 2008), odnosno može predstavljati pojedini odvjetnički ured.

⁷⁷ Okolnosti koje se u praksi njemačkih osiguratelja uzimaju u obzir za određivanje premije osiguranja OO navedene su u: Vučković, V., op. cit., str. 37.

poduzeća, 2) je li odvjetnik na početku karijere ili ima određeno iskustvo, 3) bavi li se odvjetništvom samostalno ili je zaposlen u već postojećem uredu, 4) u kojem pravnom području odvjetnik obavlja djelatnost i dr. Posljedično tomu, odvjetnik ima obvezu prijaviti svaku promjenu koja se odnosi na spomenute okolnosti (npr. promjena pravnog područja kojim se odvjetnik bavi, povećanje broja zaposlenika i sl.), kako bi osiguratelj mogao pravilno ocijeniti izloženost rizicima u obavljanju odvjetničke djelatnosti te na osnovu toga odlučio o povećanju i smanjivanju premije osiguranja. Doduše, obveza obavješćavanja osiguratelja o promjenama okolnosti značajnih za ocjenu rizika postoji u hrvatskom pravu po čl. 938. st. 1. ZOO, ali je pitanje koliko se navedene posebne okolnosti, koje se odnose na odvjetničku djelatnost uzimaju u obzir kao u praksi njemačkih osiguratelja.

11. Zaključak

1. Na temelju do sada iznesenog možemo zaključiti da bi bilo potrebno postojeće Uvjete osiguranja (koji nisu mijenjani već petnaestak godina) uskladiti s izmjenama i dopunama Zakona o odvjetništvu u dijelu koji se odnosi na obvezno osiguranje od odgovornosti odvjetnika, kao i s rješenjima iz ZOO-a 2005. Također, trebalo bi neke odredbe o osiguranju odvjetnika od odgovornosti iz Zakona o odvjetništvu uskladiti općenito s osigurateljskom strukom (vidi točku 3. Zaključka).

2. Glede Uvjeta osiguranja, valjalo bi ponajprije, prihvatiti novija rješenja iz ZOO koja se odnose na forme sklapanja ugovora o osiguranju, tj. napustiti sklapanje ugovora o osiguranju OO u pisanoj formi i primjeni načelo neformalnosti sklapanja ugovora o osiguranju imovine (*supra* 3.3.), pri čemu bi isprava o osiguranju imala samo svrhu dokazivanja postojanja i sadržaja ugovora. Načelo neformalnosti ugovora o osiguranju imovine više je u skladu sa suvremenim tržišnim načelima osiguranja jer omogućava brže ugovaranje osiguranja (ne inzistira se na potpisivanju i predaji police osiguranja).

3. Postojanje strože forme ugovora o osiguranju OO još se može tolerirati (jer je pravno dopušteno da ugovorne strane odrede formu ugovora i kada ona nije zakonski propisana). No, ne može se tolerirati odredba iz Uvjeta po kojoj se ugovor o osiguranju OO sklapa kada odvjetnik podnese osiguratelju zahtjev za osiguranjem. Sličnu odredbu nalazimo i u ZO-u (*supra* 3.2.), odnosno da je osiguratelj dužan sklopiti ugovor o osiguranju OO kada im se odvjetnik obrati (čl. 44. st. 7. ZO-a). Ugovor o osiguranju sklapa se suglasnošću volja, tj. prihvatom ponude (čl. 925. st. 1. ZOO, načelo konsenzualnosti). Suglasnost volja ne može postojati ako je osiguratelj dužan sklopiti osiguranje s odvjetnikom pod svaku cijenu, premda, primjerice, osiguranik (ugovaratelj osiguranja) ne prihvaća uvjete osiguranja i cjenik. Stoga, predlažemo usvajanje odredbe po kojoj osiguratelj ne može odbiti ponudu za sklapanje ugovora ako ponuditelj (odvjetnik, ugovaratelj osiguranja) prihvaća uvjete, odnosno cjenike premija osiguranja OO (kakva je primjerice zastupljena u Zakonu o obveznom

osiguranju u prometu, u čl. 8. st. 2.).

4. Odredbe Uvjeta koje negiraju *actio directa* treće oštećene osobe su nišetne jer su protivne čl. 965. ZOO-a koji to pravo izrijekom priznaje oštećenicima (*supra* 5.1.). Nedopustivo je stoga da isplata naknade iz osiguranja ovisi o pristanku osiguranika, tj. odvjetnika odgovornog za štetu (negiranje vlastitog prava oštećenika!), kao i da se osiguraniku položi svota osiguranja, a koji bi onda trebao svotu proslijediti oštećenome (negiranje neposrednog prava oštećenika!).

5. U radu je istaknuto kako se osigurateljsko pokriće odnosi na tzv. čisto imovinsku štetu tj. štetu nastalu obavljanjem profesionalne djelatnosti odvjetništva (*supra* 6.2.). Uvjetima osiguranja predviđeno je da se može proširiti osigurateljsko pokriće i na štete koje prelaze granice, tzv. čisto imovinske štete, tj. osigurateljsko pokriće može se proširiti i na štete koje nastanu i zbog smrti i tjelesne povrede osobe, uništenja ili oštećenja stvari. Ono što bi valjalo izmijeniti je, svakako, ograničenje takvog proširenog osigurateljskog pokrića samo na privatnu odgovornost odvjetnika izvan obavljanja profesionalne djelatnosti. Dakle, morala bi se uvesti mogućnost proširenja osigurateljskog pokrića i za štete koje prelaze granice, tzv. čisto imovinske štete, a u vezi su s obavljanjem profesionalne djelatnosti odvjetnika. Ovo iz razloga što se radi o, kako je u radu već rečeno, doista ozbiljnim štetama.

6. Nastavno na prethodni odlomak, ono na što bi trebalo obratiti pozornost jest širina ugovaranja isključenja iz osigurateljskog pokrića. Po uzoru na poredbeno pravo (*supra* 7.1.) bilo bi dobro da se već propisom (Zakonom o odvjetništvu) navedu štete koje bi se potom mogle isključiti uvjetima osiguranja (Njemačka), ili da se propišu štete koje obavezno moraju biti uključena u osigurateljsko pokriće (Slovenija). Ovo se preporuča iz razloga da osiguratelji (koji uvjete osiguranja utvrđuju u dogovoru s Komorom i Ministarstvom pravosuđa) svojevrijedno ne odrede preširoka isključenja rizika čime bi se osujetila svrha obaveznog osiguranja od odgovornosti. Primjer za preširoko isključenje rizika nalazimo već i čl. 24. st. 7. Uvjeta, kojim su iz osigurateljskog pokrića isključene štete prouzročene namjerom, grubom nepažnjom i prijevarom ugovaratelja osiguranja ili osiguranika. Ovom se odredbom izravno utječe na (ne)mogućnost naknade štete trećim osobama iz svote osiguranja, jer im se uskraćuje osigurateljska zaštita za štete koje su im nanesene namjerom, grubom nepažnjom ili prijevarom u pružanju im pravne pomoći. Time se ujedno i negira svrha obaveznog osiguranja od odgovornosti. U skladu s tom svrhom, više bi odgovarala primjena instituta gubitka prava osiguranika iz osiguranja, tj. da osiguratelj isplati osigurninu trećoj osobi radi naknade štete, ali zadržava pravo regresa prema odgovornom odvjetniku koji je takvim svojim ponašanjem izgubio osigurateljsko pokriće. Spomenuto pravo regresa, u slučaju šteta prouzročenih namjerno ili iz grube nepažnje, izričito priznaju i Uvjeti osiguranja (čl. 25.), ali ovakva odredba, uz odredbu o isključenju takvih šteta iz pokrića doista djeluje zbunjujuće. Stoga predlažemo da se u Uvjetima ukine isključenje iz pokrića šteta počinjenih namjerom, grubom nepažnjom ili prijevarom, jer, kako smo već ranije zaključili, takvo isključenje nije u skladu sa svrhom obaveznog osiguranja od odgovornosti.

7. Glede svote osiguranja, ponajprije valja naglasiti kako se odredbe o visini

svote osiguranja u Uvjetima trebaju uskladiti s odredbama o visini svote osiguranja u Zakonu o odvjetništvu. Na ovom mjestu valjalo bi samo ukazati na to kako su minimalne svote osiguranja u drugim zemljama (pa čak i u našem susjedstvu) mnogo više nego u RH. Stoga bi trebalo razmisliti i o njihovom povišenju. O visinama minimalnih svota osiguranja ne postoje posebne odredbe u smjernicama EU-a (kao što je to slučaj glede osiguranja od automobilske odgovornosti za štetu), već se o tomu samostalno odlučuje u svakoj zemlji. U vezi sa svotom osiguranja, ukazujemo i na mogućnost ugovaranja franšize koja je propisana i Zakonom o odvjetništvu (čl. 44. st. 2.), a sadašnji Uvjeti je izrijeком ne predviđaju. Mislimo da bi bilo dobro da se Uvjetima uvede i mogućnost ugovaranja franšize jer bi se na taj način otklonila, makar i teoretska mogućnost, da osiguranik (odvjetnik) s manjom pažnjom obavlja svoju djelatnost znajući da u slučaju pogreške ili propusta ima na raspolaganju osigurateljsko pokriće. Nadalje, s obzirom na činjenicu da se u našem pravu osigurana svota određuje po jednom osiguranom slučaju te činjenicu postojanja pravila o priznavanju osigurnine u cijelosti za svaki od osiguranih slučajeva nastalih u istom razdoblju osiguranja (uzastopne štete iz čl. 949. st. 6. ZOO-a), valjalo bi razmisliti i o ograničavanju maksimalne obveze osiguratelja tijekom trajanja razdoblja osiguranja po uzoru na rješenja u poredbenom pravu (*supra* 9.3.).

8. Na kraju trebalo bi razmisliti i tomu da se iskoristi zakonska mogućnost da Komora preuzme obvezu sklapanja ugovora osiguranja od odgovornosti (čl. 44. st. 5. ZO) za račun odvjetnika kao korisnika osiguranja, kao što je to primjer u susjednoj Sloveniji (*supra* 3.1.1.). Ovo može biti od vrlo praktičnog značaja jer se u praksi može dogoditi da pojedini odvjetnik nije pravovremeno produžio osiguranje OO, pa bi u tom slučaju oštećena osoba mogla ostati bez isplate naknade štete iz osigurnine, a odvjetnik bez osiguravajućeg pokrića, ako je osigurani slučaj nastupio u vremenu nakon isteka razdoblja osiguranja. Ako bi se vođenje brige o sklapanju osiguranja OO prepustilo Komori, koja bi potom pravodobno ugovarala (produžavala) osigurateljsko pokriće za sve odvjetnike u RH, tada bi se izbjegla opisana situacija isteka osigurateljskog pokrića i nemogućnost isplate naknade štete iz svote osiguranja oštećenoj osobi. Naravno, odvjetnici bi u tom slučaju, umjesto plaćanja premije osigurateljima, bili u obvezi plaćanja naknade za premiju osiguranja Komori.

Summary

LAWYER'S PROFESSIONAL LIABILITY INSURANCE (PAYING A SPECIAL ATTENTION TO CERTAIN LEGAL SOLUTIONS IN THE COMPARATIVE LAW)

Lawyer's professional liability insurance, as a mandatory insurance, was introduced within the Croatian legal system in 1994 by, at that time actual the Law on the Legal Profession (Official Gazette, no. 9/94). Since then, (more precisely from the first of January, 1995) the General Conditions of Lawyer's Professional Liability Insurance have been in effect without being subjected to any alterations. Nevertheless, in the meantime, the Law on the Legal Profession was amended. Some amended provisions also regulated the lawyer's professional liability. Moreover, certain amendments were introduced in the legal regulation of insurance contract (the 2005 Civil Obligations Act). Consequently, legal professionals have been facing a certain degree of legal incompatibility between the legal regulations as well as between the regulations and the General Insurance Conditions. In addition, certain provisions of the General Insurance Conditions are in collision. Having this in mind, certain issues and doubts arise in practice (in legal theory also), which have not been resolved so far. Some existing solutions, as we shall see, are not in accordance with the purpose of mandatory liability insurance, and not even with the insurance profession. The aim of this article is to present an overview of solutions to aforesaid legal issues and doubts, some of them being already represented in the legal literature, as well as to offer some new solutions. In effort to achieve that, the author in this article, first of all, tries to present the current legal situation regarding the mandatory lawyers' professional liability insurance with regard to the most important issues of this branch of insurance: legal sources, stipulation of liability insurance contract, identification of contractual parties in insurance contract, identification of third parties, determination of a risk covered by the insurance policy, eventual exclusions from coverage and minimal sum insured. While doing so, the author points at aforesaid disputable issues and makes an effort to find solutions *de lege ferenda*. Therefore, the author presents and makes comments on certain comparative legal solutions, which could be regarded, according to the author, as a following example for Croatian law.

Key words: *lawyer, liability insurance, insurance conditions,
Law on the Legal Profession.*

Zusammenfassung

HAFTPFLICHTVERSICHERUNG VON ANWÄLTEN (MIT ÜBERSICHT ÜBER EINIGE REGELUNGEN IN DER RECHTSVERGLEICHUNG)

Die Versicherung von Anwaltschaftung als Haftpflichtversicherung ist schon 1994 in das kroatische Rechtssystem durch das damalige Anwaltschaftsgesetz (Amtsblatt Nr. 9/94) eingeführt worden. Seit dieser Zeit sind auch die bis heute nicht geänderten Allgemeinen Bedingungen der Haftpflichtversicherung von Anwälten (vom 1. 1. 1995) anwendbar. Allerdings sei das oben genannte Anwaltschaftsgesetz in der Zwischenzeit geändert und ergänzt worden. Dadurch wurden auch die Bestimmungen bezüglich der Anwaltschaftpflichtversicherung betroffen. Weiterhin haben auch einige Veränderungen hinsichtlich der Regelung des Versicherungsvertrags (durch das Gesetz über Schuldverhältnisse aus dem Jahr 2005) stattgefunden. Als Folge dessen besteht gewisse Diskrepanz zwischen den jeweiligen Gesetzesbestimmungen, wie auch zwischen den Allgemeinen Versicherungsbedingungen und Gesetzesbestimmungen. Darüber hinaus stehen auch einige Verordnungen der Allgemeinen Versicherungsbedingungen in Kollision zueinander. Aus diesem Grunde erscheinen sowohl in der Praxis, als auch in der Rechtstheorie gewisse Probleme und Zweifel, die bis heute noch nicht gelöst worden sind. Unter den vorhandenen Regelungen sind einige weder in Einklang mit dem Zweck der Haftpflichtversicherung, noch mit dem Versicherungsfach, wie gezeigt werden wird. Diese Arbeit beabsichtigt daher Lösungen für die genannte Problematik und Zweifel darzustellen, wobei einige dieser Lösungen schon in der Rechtsliteratur vorhanden sind, andere allerdings neu angeboten werden. Mit diesem Anliegen betrachtet der Autor zuerst die gegenwärtige Rechtslage der Haftpflichtversicherung von Anwälten in Bezug auf die für diese Versicherungsart wichtigsten Fragen: Rechtsquellen, Abschließung der Verträge über Haftpflichtversicherung, Feststellung der Parteien in diesen Verträgen, Feststellung der Drittpersonen, Umfang der Risikoabdeckung und einige Abdeckungsausschlüsse, und Mindestversicherungsbeträge. Dabei wird auf die erwähnten umstrittenen Aspekte hingewiesen. Zur Beseitigung dieser Mängel werden Beispiele aus der Rechtsvergleichung angegeben und kommentiert, die nach dem Autor, als Muster für das kroatische Recht dienen könnten.

Schlüsselwörter: *der Anwalt, Haftpflichtversicherung
Versicherungsbedingungen, Anwaltschaftsgesetz.*